

Názory studentů oboru sociální pedagogiky na streetwork

Kateřina Pagáčová

Bakalářská práce
2018

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Pagáčová**

Osobní číslo: **H150295**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Názor studentů oboru sociální pedagogika na streetwork**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální pedagogiky, terénní práce a streetworku.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BEDNÁŘOVÁ, Zdena, PELECH Lubomír. Slabikář práce na ulici-streetwork, 1.vyd. Brno: DOLNĚK, 2000. ISBN 80-7239-148-8.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.

KALINA, Kamil a kol. Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup 2. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-86734-05-6.

KLÍMA, Petr. Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork. 2. vyd. Praha: Česká asociace streetwork, 2009. ISBN 978-80-254-4001-8.

KOTOVÁ, Helena, KREBS Michal, KUNC Stanislav a STRNAD Martin. STREETWORK!: dobrá praxe 2015 : české a zahraniční zkušenosti z práce v nízkoprahových sociálních službách. Praha: Česká asociace streetwork o.s., 2015. ISBN 978-80-905069-3-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Lucie Blašíková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

22. listopadu 2017

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2018

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2017

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20. 04. 2018

Pagočková Katerina

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá názory studentů oboru sociální pedagogiky na streetwork.

První, teoretická část, je rozdělena do tří kapitol. Úvodní kapitola popisuje co je streetwork, jaká je jeho náplň a kdo je streetworker. Druhá kapitola definuje sociální pedagogiku jako studijní obor. Poslední třetí kapitola se zabývá vysokoškolským systémem v České republice.

Praktická část obsahuje výzkum, který je proveden mezi studenty oboru sociální pedagogiky ve Zlíně a Olomouci. Cílem výzkumu je zjistit, jaká je informovanost studentů o streetworku a jaký na něj mají názor.

Klíčová slova: streetwork, streetworker, sociální pedagogika, studenti, informovanost.

ABSTRACT

The bachelors work goes into opinion of students who study the branch social pedagogy on the streetwork.

The first, theoretical part, is divided into three chapters. The initiative chapter describes the term „streetwork“, what is this charge and who is the streetworker. The second chapter defines the social pedagogy as a branch of study. The last chapter goes into academic system in Czech Republic.

The practical part includes the research, which was conducted among the students of the branch of social pedagogy at Zlín and Olomouc. The aim of this research is to determine the acquaintance of the students with the streetwork and to learn their opinion on it.

Klíčová slova: streetwork, streetworker, sociální pedagogika, studenti, informovanost.

Keywords: streetwork, streetworker, social pedagogy, students, informations.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Blašíkové. Především děkuji za trpělivost, laskavost, empatii a velmi cenné rady, které mi předala.

Díky patří také studentům, kteří ochotně a svědomitě vyplňovali dotazníky. V neposlední řadě děkuji rodině, která mne po celou dobu studia podporovala.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné

Kateřina Pagáčová

Motto

„Nikdo není zbytečný na tomto světě, kdo ulehčuje břemeno jiným.“

Charles Dickens

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 STREETWORK A TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE	11
1.1 STREETWORK	12
1.2 HARM REDUCTION.....	14
1.3 KDO JE STREETWORKER	16
1.4 CÍLOVÁ SKUPINA	18
1.5 PRVNÍ KONTAKT	19
1.6 METODY PRÁCE VE STREETWORKU	22
1.7 SPECIFICKÁ METODIKA.....	24
1.8 SUPERVIZE A SYNDROM VYHOŘENÍ	25
2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	27
2.1 PŘEDMĚT SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	28
2.2 VZTAH SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY A STREETWORKU	30
2.3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG JAKO STREETWORKER.....	31
3 VYSOKÉ ŠKOLSTVÍ V ČR	34
3.1 TERCIÁRNÍ SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ.....	34
3.2 VYSOKOŠKOLSKÝ SYSTÉM ČR.....	35
3.3 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA JAKO VYSOKOŠKOLSKÝ OBOR	36
3.4 OBOR SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA NA UNIVERZITĚ TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ.....	36
3.5 OBOR SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA NA UNIVERZITĚ PALACKÉHO V OLOMOUCI.....	37
3.6 STUDENTI SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	38
II PRAKTICKÁ ČÁST	41
4 METODIKA VÝZKUMU	42
4.1 UPŘESNĚNÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU	42
4.2 CÍLE VÝZKUMU	42
4.3 VOLBA TYPU VÝZKUMU	43
4.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	43
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	45
5.1 ANALÝZA VÝSLEDKŮ	45
5.2 SHRUTÍ A VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ.....	57
ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	61
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	65
SEZNAM TABULEK	66
SEZNAM PŘÍLOH	67

ÚVOD

V bakalářské práci se budeme zabývat problematikou terénní sociální práce – streetworku. Pojem streetwork je v zemích bývalého východního bloku poměrně mladý. V České republice se streetwork začal objevovat až začátkem 90. let 20. století. Do té doby se u nás o sociálně patologických jevech nemluvalo, sociální práce se omezovala spíše na administrativní činnost. Situace se změnila až po sametové revoluci v roce 1989. Společně s velkými změnami ve společnosti dochází i ke změně vnímání lidí, kteří jsou drogově závislí.

Od roku 1997 pracuje v České republice odborná profesní organizace Česká asociace streetwork (ČAS), která sdružuje odborníky z praxe i teoretických pracovišť. Streetwork je v České republice rozvíjen jak na úrovni státní, tak i nestátní.

Všichni známe situace, kdy procházíme parkem a už z dálky pozorujeme hlouček lidí u laviček, kde pobíhají psi, kolem jsou poházené lahve od alkoholu. Přírozenou reakcí mnoha lidí je svésit hlavu a tuto skupinku obejít, jelikož z ní mají strach. Existují ale lidé, kteří nejsou lhostejní a mají zájem této skupince pomoci. Jedná se o streetworkery.

Práce streetworkrů mě vždy zajímala. Pocházím z malého města, kde není běžné setkávat se s lidmi bez přístřeší, drogově závislými či jinými skupinami na okraji společnosti. Teprve v prvním ročníku studia ve Zlíně jsem se v Kontaktním centru v Kroměříži setkala s prací lidí, kteří pomáhají jedincům se závislostí na drogách. Tuto praxi jsem volila i další ročníky. Během praxe jsem oceňovala, jak jsou streetworkeri empatictí, trpěliví a jak pozorně svým klientům naslouchají. Pro klienty jsou kolikrát právě streetworkeri ten první impuls, kdy si řeknou dost. Jedna z dalších důležitých věcí, kterou jsem vyzorovala bylo, že je tato práce ve společnosti velmi neoblíbená a odsuzovaná. Z mého pohledu může být tento negativní postoj způsoben také tím, že jsou lidé o streetworku málo informováni. Drogově závislí jsou vnímáni jako ti, kteří se na dno dostali vlastní vinou, tak by se měli sami zase odrazit zpět.

Bakalářská práce se zabývá názory studentů sociální pedagogiky, tedy případnými budoucími streetworkery, na tuto službu. Cíl práce je zjistit, nakolik jsou studenti o streetworku informováni a jaký na ni mají názor.

První, teoretická část, definuje streetwork, popisuje jeho cílovou skupinu a jeho poslání. Zabýváme se také osobností streetworkera a metodami práce, které vykonává. Zmínila jsem se také o supervizi, která je důležitá pro všechny pracovníky v pomáhajících profe-

sích a slouží jako prevence proti syndromu vyhoření. Teoretická část se zabývá také oborem sociální pedagogiky a možnostmi studia tohoto oboru u nás.

Praktická část zjišťuje názory studentů sociální pedagogiky na streetwork. Názory byly analyzovány pomocí polostrukturovaných dotazníků, které byly rozdány studentům jmenovaného oboru ve Zlíně a Olomouci. Názor a informovanost právě těchto studentů je velmi důležitý, jelikož oni jsou možní budoucí pracovníci v této oblasti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STREETWORK A TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE

V kapitole se budeme věnovat terénní sociální práci a streetworku. Úvodem považujeme za nutné definovat pojmy streetwork a terénní sociální práce, vysvětlit jejich význam a rozdíl mezi nimi.

Metoda streetworku není definována jen způsobem práce, ale také cílovou skupinou, na kterou se zaměřuje. Někdy se v souvislosti se streetworkem používá pojem terénní sociální práce, který je však obecný a může zahrnovat jak streetwork, tak třeba i terénní sociální práci v sociálně vyloučených romských lokalitách (Bednářová, Pelech, 2003, s. 7).

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV, 2017) je **streetwork součástí tzv. kontaktní práce**, kterou tvoří soubor nízkoprahových zařízení poskytujících ambulantní, popřípadě terénní služby osobám ohroženým závislostí na návykových látkách. Cílem služby je minimalizovat sociální a zdravotní rizika spojená se zneužíváním drog. Služba obsahuje sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů a poskytnutí podmínek pro osobní hygienu. Služba je poskytována bez úhrady.

Terénní programy jsou zaměřeny na osoby, které vedou rizikový způsob života, nebo jsou jím ohroženy. Služba je určena pro osoby bez přístřeší, problémové skupiny osob, uživatele návykových látek a omamných psychotropních látek, osoby, které žijí v sociálně vyloučených komunitách a další sociálně ohrožené osoby. Služba je nízkoprahově orientována, funguje tedy anonymně a bezplatně (MPSV, 2017).

„Terénní sociální práce je sociální práce s rizikovými jednotlivci nebo skupinami vykonávaná v přirozeném prostředí klientely sociálních pracovníků. Součástí terénní sociální služby jsou: depistáž, navazování kontaktů, poskytování sociální pomoci, mapování lokality včetně sběru, analýzy a sumarizace poznaných informací i příčinách, charakteru a intenzitě nepříznivé sociální situace cílové skupiny. V optimálním případě může terénní sociální práce ovlivnit rizikové chování, resp. životní styl, klientů“ (Matoušek, 2016, s. 229).

Hlavní rozdíl mezi službami je tedy cílová skupina. Terénní programy jsou zaměřeny na širší spektrum osob. Jsou to např. lidé se zdravotním postižením, rodiny s dětmi, ale také lidé, kteří se z nějakého důvodu ocitli na „okraji společnosti“. Streetwork se striktně zaměřuje na ty klienty, kteří užívají drogy jakýmkoli způsobem.

1.1 Streetwork

Streetwork je sociální nízkoprahová terénní služba pro uživatele drog, která opouští zděné instituce a za svými klienty přichází do jejich přirozeného prostředí, tzn. kluby, parky, nádraží, bary, squaty, apod. Pojem nízkoprahový je zde použit ve smyslu možnosti poskytnout klientovi služby anonymně, což vytváří větší důvěru mezi pracovníkem a klientem. Streetwork není služba, která čeká, až klient začne svůj problém řešit sám, ale sama nabízí pomoc v místech, kde vznikají sociální konflikty. Zaměřuje se zejména na klienty, kteří se vyznačují rizikovým chováním a nejsou dostatečně motivováni k tomu, aby toto chování změnili. Streetwork má aktivní přístup ke klientům, probíhá formou vyhledávání, monitoringu, depistáže a kontaktování členů cílové skupiny (Kalina a kol., 2003, 165).

Pojem streetwork se stal populárním slovem jak u nás, tak ve světě. Terminologie sociální práce na ulici je nejednotná, je pro ni používáno několik různých pojmů, které však mají podobný význam (streetwork, práce na ulici, mobilní sociální práce, terénní sociální práce s dětmi a mládeží apod.). Ačkoliv označení streetwork pochází z anglického jazyka, v anglicky mluvících zemích je nejčastěji používán pojem *youth work* (práce s mládeží), *detached work* („detašovaná“, předsunutá práce), nebo *field work* (práce „v poli“ – v terénu). V českém prostředí je používán pojem streetwork, který byl převzat z Německa (Bednářová, Pelech, 2003, s. 17).

Definice streetworku

Bednářová a Pelech o Streetworku v publikaci hovoří jako o: „Aktivní, vyhledávací, dobrovolné a mobilní sociální práci, jež zahrnuje nízkoprahovou nabídku sociální pomoci, určenou nositelům sociálně – patologického chování a osobám žijícím rizikovým způsobem, u nichž je předpoklad, že sociální pomoc potřebují a samy ji nevyhledají“ (Bednářová, Pelech, 2003, s. 7).

Matoušek a kol. uvádí definici: „Definujeme-li streetwork, míníme specifickou vyhledávací, mobilní terénní sociální práci, která zahrnuje aktuální nízkoprahovou nabídku sociální pomoci uživatelům drog a osobám, zpravidla mladšího věku, žijícím rizikovým způsobem života, u nichž je předpoklad, že sociální pomoc potřebují a dosud nejsou v kontaktu s příslušnou institucí. Tyto osoby (klienti) jsou kontaktovány ve svém přirozeném prostředí, tzn. v místech a době, kde a kdy se nejvíce vyskytují“ (Matoušek a kol., 2013, s. 189).

„Streetwork je anglické slovo, které v přesném překladu znamená práci na ulici. Ulicí není v tomto případě myšlena pozemní komunikace v pravém slova smyslu, nýbrž jakékoli otevřené neinstitucionalizované prostředí, a to nezastřešené i zastřešené“ (Bednářová, Pelech, 2003, s. 7).

Cíle terénních programů s uživateli drog

Kalina a kol. (2003, s. 161) uvádí tyto hlavní cíle:

Působit na cílovou skupinu drogově závislých, motivovat klienty k „bezpečnějšímu“ užívání drog, v nejlepším případě k úplné abstinenci. Minimalizovat negativní důsledky nejen pro závislé, ale také pro celou společnost:

- udržet nízký výskyt HIV/AIDS,
- snížit výskyt žloutenky typu B, C,
- snížit úmrtnost v důsledku předávkování,
- předcházet kriminalitě,
- motivovat klienty, aby nepoužívali a nesdíleli použitý injekční materiál,
- udržovat okolí v čistotě (sběr poházených použitých stříkaček, bezpečná likvidaci materiálu),
- získat si důvěru a motivovat klienty k navazování kontaktu s dalšími institucemi.

Východiska terénní práce s uživateli drog

Terénní práce s uživateli drog vychází z principů *Public Health* (ochrana veřejného zdraví) a pragmatického přístupu *Harm Reduction* (snižování sociálních a zdravotních rizik souvisejících s užíváním návykových látek). **Pragmatický přístup** umožňuje práci se všemi klienty na různých stupních drogové závislosti. Akceptuje i uživatele, kteří nejsou ochotni a schopni úplné abstinence. Za úspěch je považováno, pokud se klienta podaří oslovit, ovlivnit jeho chování a eliminovat rizika spojené s užíváním drog. Základním princip je tzv. **nízkoprahový přístup**, který se snaží o maximální možnou dostupnost pro všechny klienty (Kalina a kol., 2003, s. 160).

Dle Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV, 2017) jsou nízkoprahová denní centra definována jako centra, která poskytují ambulantní služby, terénní služby pro osoby bez přístřeší. Služba poskytuje pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, pomoc při uplatňování práv

a oprávněných zájmů. V nízkoprahových denních centrech hradí osoby úhradu za stravu ve výši stanovené poskytovatelem.

Základní filozofie nízkoprahového přístupu a center je, že nemají „vysoký práh“ jako ostatní instituce. Centra se snaží poskytnout pomoc, nebo aspoň kontakt klientům, kteří se ocitnou v nouzové situaci, ale z nějakého důvodu nevyužijí pomoci, kterou nabízí standardní zdravotní či sociální instituce. Většinou jsou tyto instituce pro klienty nedosažitelné, mají s nimi špatné dosavadní zkušenosti, nebo instituce nenabízí to, co klient aktuálně potřebuje. Jedním z hlavních důvodů je, že instituce mívají podmínky, které klienti nejsou schopni splnit (např. musí se předem objednat, musí říct své jméno,...). Nízkoprahový přístup se snaží vstupní podmínky minimalizovat. Klienti služby mohou využívat anonymně, mohou přijít kdykoli během otevírací doby, aniž by se předem objednávali. Díky těmto principům se nízkoprahovým zařízením daří kontaktovat a pomáhat klientům, kteří by zůstali běžnými institucemi nezachyceni (Kalina a kol., 2003, s. 160).

1.2 Harm reduction

Již v historii můžeme najít několik příkladů, kdy se lidé různými způsoby pokoušeli snižovat a minimalizovat důsledky rizikového chování v některých oblastech života. Přístup „Harm reduction“ tedy není novým pojmem, provází lidskou společnost od počátků. V souvislosti s drogovou problematikou, přesněji s novým přístupem k drogově závislým, je pojem definován v 80. letech 20. století, kdy přístup začal hrát velkou úlohu v souvislosti s nástupem epidemie HIV/AIDS (Hrdina, 2003, s. 263).

Jako „Harm Reduction“ se označují přístupy, jejichž cílem je snižování či minimalizace negativních důsledků u osob, které v současnosti drogy užívají a nejsou motivovány k tomu, aby užívání zanechaly. Přístup „harm reduction“ se snaží minimalizovat a omezit riziko život a zdraví ohrožujících infekcí, které se přenáší sdílením injekčního vybavení při intravenózní aplikaci drog a nechráněným pohlavním stykem, před rizikem dalších zdravotních a tělesných komplikací, předávkování a ztráty lidské důstojnosti (drogy – info, *Harm reduction*, 2015).

Termín „harm reduction“ je výraz, který často používá preventivní a klinická medicína pro veškerá opatření, která směřují ke snížení pravděpodobnosti negativních následků vyplývajících z některých typů chování, nebo z nepříznivých okolností spojených s prostředím. Tento termín se často vztahuje k vysoce rizikovému nebo nebezpečnému chování.

V poslední době je „harm reduction“ (dále jen HR) užíván hlavně v souvislosti s nitrožilní aplikací drog (Petroš, 2006, s. 89).

Opatření HR je velmi důležitý nástroj ochrany veřejného zdraví (*Public Health*). Opětovné používání či sdílení nesterilního injekčního materiálu a dalšího náčiní pro přípravu drog, je vysoce rizikové z hlediska přenosu HIV a jiných infekcí (Petroš, 2006, s. 54).

Mezi základní postupy HR patří:

1. *Výměna použitého injekčního materiálu*

Tato služba klientům poskytuje nové sterilní jehly výměnou za použité. Výměna slouží ke snižování zdravotních rizik spojených s injekční aplikací drog, zároveň slouží jako prostředek k navázání kontaktu. Výměna není zaměřena jen na výměnu injekčních stříkaček, ale i na distribuci dalšího materiálu. Jedná se např. o kondomy, aluminiové folie, alkoholové tampony, náplasti, kyselinu askorbovou, sterilní vodu do injekcí a filtry (Kalina a kol., 2003, s. 161). Některé výzkumy prokázaly, že HIV a hepatitida C se může přenášet sdílením filtrů a vody na vymývání stříkaček (Rhodes, 1999, s. 23).

2. *Informace*

Nedílnou součástí programu je také předávání informací o účinku drog, o jejich působení, důsledcích, rizicích aplikace, informace o bezpečném způsobu přípravy a intravenózní aplikaci drog, návody a vysvětlení, jak dezinfikovat náčiní a další technické rady. Neméně důležité jsou i informace, které se týkají bezpečného sexu, včetně distribuce kondomů. Informace jsou poskytovány verbálně nebo prostřednictvím letáků. Letáky a další tištěné materiály, které obsahují výše zmíněné informace, jsou velmi specifické a jsou určeny výhradně pro cílovou skupinu klientů (Kalina a kol., 2003, s. 161). Spousta projektů se také zaměřuje na bezpečnější užívání těch uživatelů, kteří drogy neaplikují nitrožilně (např. kokain, extáze,...). Populární formou osvětové literatury v terénu jsou např. kreslené seriály či časopisy (Rhodes, 1999, s. 24).

3. *Sociální a zdravotní poradenství*

Tato složka programu je velmi významná pro stabilizaci životního stylu klientů. Klienti terénních programů se mohou ocitnout v situaci, kdy jsou povinni řešit sociálně – právní problémy, které ale nejsou schopni vyřešit sami. Většinou se jedná o vyřizování dokladů, pomoc při jednání s různými institucemi (např. úřad práce, pojišťovna, policie, soud,...), intervence v rodině, ve škole nebo na pracovišti, odkaz na probační a mediační službu,

spolupráce s kurátory, hledání bydlení. Ve všech těchto případech je možná aktivní asistenční služba, kdy terénní pracovník klienta doprovází (Onyx, *Poskytované služby*, 2013).

Drtivá většina klientů na ulici má různé zdravotní komplikace, způsobené užíváním drog. Jedná se např. o poškozené žíly, abscesy a hepatitidy. Některá základní zdravotní ošetření je pracovník schopen provádět přímo na ulici. V případě závažnějších poranění či gravidních klientek pracovník zprostředkuje kontakt na odbornou pomoc (Kalina a kol., 2003, s. 161).

Dle Kaliny (Kalina, 2003, s. 265) jsou závislí klienti nejvíce ohroženi nemocemi přenosnými krví (AIDS, žloutenka typu B a C). V této oblasti jsou nutná preventivní opatření ve formě předávání informací o způsobu přenášení těchto infekcí a jejich důsledcích. U klientů, kteří už infekcí nakaženi jsou, je nutná podpora a motivace k léčbě.

4. *Poradenství a krizová intervence*

Služba je zaměřena na překonání aktuálních problémů klienta. Pracovník klienta motivuje ke změně životního stylu a odkazuje jej na potřebná sociální či zdravotnická zařízení. Většinou se jedná o období, kdy klient není motivován k úplné abstinenci (Kalina a kol., 2003, s. 162).

1.3 Kdo je streetworker

Streetworker je terénní sociální pracovník, jehož působištěm je ulice, tedy přirozené prostředí jeho klientely. Pracovním prostorem streetworkera je nejen neinstitucionalizovaný prostor (ulice), ale také zastřešený prostor, kde vykonává nepřímou práci s klienty, tedy činnost administrativního charakteru (Bednářová, Pelech, 2003, s. 59).

Hlavním úkolem pracovníka je vyhledávat klienty a navazovat s nimi vztahy, které jsou postaveny na vzájemné důvěře a následně je pak motivovat ke změně rizikového chování (např. sdílení jehel a dalších pomůcek) a k udržení této změny. Klienty mohou být jednotlivci či skupiny, které se chovají rizikovým způsobem a nejsou motivovány k tomu, aby toto chování změnily. U dětí a mládeže se terénní pracovník setkává se širokým spektrem problémů, jako je např. pasivní trávení volného času, experimentování s drogami, vandalismus, problémy v rodině a ve škole, záškoláctví. Streetworker klientům poskytuje poradenství přímo v terénu, zprostředkovává kontakt s dalšími institucemi, doprovází klienty na úřady, nabízí výměnný program přímo v terénu. Nabídka výměnného programu pracovníkům usnadňuje navázat kontakt s klienty. Sterilní stříkačky a ostatní náčiní tedy nejsou

jen preventivním materiálem, ale také prostředkem k navázání kontaktu (Kalina a kol., 2003, s. 161).

Vedle nutných předpokladů k výkonu terénního pracovníka, jako jsou svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle zákona (zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách), je kladen velký důraz na osobnostní kvality pracovníka. Mezi klíčové schopnosti pracovníka patří efektivně komunikovat s cílovou skupinou. Terénní pracovník pracuje v prostředí, které klienti považují za „svůj prostor“, proto se často může setkávat s nedůvěrou a podezíravostí ze strany klientů. Z pohledu cílové populace je pro streetworkera nejdůležitější důvěra, respekt a věrohodnost. Z hlediska úspěšné intervence je důležité, aby terénní pracovník dokázal efektivně a srozumitelně předávat zdravotnické informace a motivovat klienty, aby změnili své chování (Rhodes, 1999, s. 31).

Osobnost streetworkera

Osobnost streetworkera představuje zdroj přirozené a neformální autority, která pracovníka staví do role odborníka, který je respektován klienty. V kombinaci s empatií a sociálním citěním pak může být úspěšný při kontaktu a komunikaci s klienty.

Obecně by odborníci pracující v oblasti pomáhajících profesích, tedy i streetworkeri, měli disponovat zejména empatií, porozuměním, pozorností, vřelostí, upřímností, zájmem, flexibilitou, sebeodhodláváním, zvědavostí, otevřeností. Neméně důležitou roli hraje osobní zodpovědnost pro úspěch v profesi, tvořivost, kritické myšlení, schopnost řešit problémy a schopnost týmové kooperace (Andrýsová, Martincová a kol., 2014, s. 49).

Některé terénní programy využívají pracovníků s tzv. „**indigenním statutem**“. Indigentní terénní pracovníci (dále ITP) jsou lidé, kteří jsou bývalí či současní uživatelé drog (Rhodes, 1999, s. 31). Jelikož ITP pochází z řad cílové populace, mohou získat větší důvěru u klientů. Mají osobní zkušenosti a větší porozumění pro problémy, které jsou spojeny s užíváním drog, mají přístup k uzavřené drogové scéně, mezi cílovou populací jsou považováni za důvěryhodné, znají normy, subkulturu a jazyk drogových uživatelů (Rhodes, 1999, s. 31). Předpokládá se, že díky znalosti drogové scény je ITP schopen předávat potřebné informace způsobem, který je pro uživatele drog srozumitelný a přijatelný. Zároveň ITP slouží jako motivační faktor ke změně k lepšímu životnímu stylu pro klienty (Kalina a kol., 2003, s. 160).

1.4 Cílová skupina

Jako základní cílovou skupinu streetworku uvádí Broža (Broža in Hrdina, 2003, s. 269) uživatele návykových látek v různých stupních experimentování s drogami či závislosti na nich.

Podle Kaliny (Kalina a kol., 2003, s. 159) lze míru závislosti člověka na droze vyjádřit podle frekvence, intenzity a následků užívání jedním z následujících stupňů:

1. **Experimentální užívání drogy** – v tomto případě uživatel požívá drogu občasně a nepravidelně, užívání drogy nemusí mít žádné následky.
2. **Příležitostné užívání drogy** – uživatelé drogu požívají pravidelně, obvykle ve volném čase, ne ale častěji než jednou týdně, droga je součástí životního stylu.
3. **Pravidelné (škodlivé) užívání drogy** – pravidelné užívání drogy (více než jednou týdně), droga je součást životního stylu, užívání se projevuje negativními účinky.
4. **Problémové užívání drogy** – pravidelné užívání drogy, které se projevuje i v soukromém či pracovním životě, projevují se zdravotní následky související s aplikací drogy, droga je aplikována rizikovým způsobem (např. nitrožilně).
5. **Závislost na droze** – uživatel má vyšší toleranci k droze (tzn. k dosažení žádoucího účinku, je třeba zvýšit dávku), uživatel po droze neustále touží, této touze podřídí celý svůj život, projevují se zdravotní, psychické a sociální následky.

Hlavním úkolem streetworku je navázat nové kontakty s uživateli, kteří potřebují pomoc ale sami ji nechtějí vyhledat. Dalším úkolem je udržovat staré, již navázané kontakty a motivovat klienty ke změně životního stylu a vyhledávání dalších služeb, jako je např. detoxikační jednotka, léčebna, kontaktní centrum, aj. (Bednářová a Pelech, 2003, s. 18).

Bednářová a Pelech (2003, s. 17) ve své publikaci uvádí, že se streetwork zaměřuje na lidi, kteří žijí rizikovým způsobem života, nebo vykazují známky sociálně – patologického chování, které je společností považováno za neakceptovatelné. Bohužel není možné, aby streetworker oslovil v jedné lokalitě všechny osoby, které se vyznačují rizikovým způsobem chování. Proto se primárně obrací na ty skupiny, které jsou přesně definované.

Bednářová a Pelech (2000, s. 26) uvádí tyto specifické skupiny, které je možno rozdělit podle určitých znaků, které charakterizují jejich životní styl:

- děti a mladiství trávící svůj volný čas na ulici, tzv. „děti s klíčem na krku“,
- skupiny jednostranně specificky orientované mládeže (např. mládež vyznávající graffiti, skinheads, punkeři,...),
- prostitutky a homoprotituti,
- lidé závislí na návykových látkách, patologičtí hráči,
- osoby bez přístřeší,
- sportovní fanoušci (např. hooligans).

Kalina (Kalina a kol., 2003, s. 159) označuje cílovou klientelu terénních programů pro drogově závislé jako „**skrytou populaci**“. Jedná se o klientelu, která je těžko dosažitelná a stojí mimo okruh sociálních a zdravotních služeb. Do „skryté populace“ patří:

- **experimentátoři**, tzn. většinou mladí lidé, kteří jsou v počátečním stádiu drogových experimentů,
- „**děti ulice**“, které nacházejí azyl v drogových bytech, mohou s drogami teprve experimentovat, nebo už být pravidelným uživatelem drog,
- **pravidelní uživatelé drog**, jejichž sociální a zdravotní situace ještě není tak závažná ale nemají dostatek motivace k tomu, aby změnili svůj životní styl a vyhledali pomoc,
- **problémoví uživatelé drog v rozvinutém stupni závislosti** – tito uživatelé mají zájem změnit svůj životní styl, ale sami nejsou schopni pomoc vyhledat.

Do cílové skupiny je možno zahrnout také rodinné příslušníky drogově závislých, jejich přátelé či známé, kterých se užívání drog klienta osobně nebo společensky dotýká. Tito klienti většinou chtějí změnit životní styl uživatele, ale nemají zájem se na těchto změnách aktivně podílet. Klienti nejsou ochotni přijmout svůj možný částečný podíl na jednání uživatele a vyžadují přesný návod, jak s ním jednat a co udělat pro to, aby změnil svůj životní styl (Kalina a kol., 2003, s. 270).

1.5 První kontakt

Hlavním úkolem streetworkera je navázat s klientem vztah, který bude postaven na vzájemné důvěře, a následně pak klienta motivovat, aby změnil svůj životní styl (Matoušek, 2003, s. 159).

Bednářová a Pelech (2003, s. 54) v publikaci rozlišují tři způsoby prvního kontaktu:

- **Aktivní**, kdy streetworker přímo osloví vybranou skupinu.
- **Pasivní**, kdy se terénní pracovník pohybuje „vedle skupiny“ a vyčkává, až si vybraná skupina všimne jeho přítomnosti. První kontakty probíhají formou gest či očních kontaktů, po čase si skupina sama zvolí, kdy, jak a jestli vůbec první kontakt proběhne.
- **Přes třetí osobu**, kdy prostředníkem kontaktu je některý z členů skupiny, který pracovníka zná z dřívějších dob. Tento způsob je pro klienty nejdůvěryhodnější, jelikož pracovníka přivede vrstevník, který má s pracovníkem pozitivní zkušenosti.

Pracovník vstupuje do prostoru, který klienti vnímají jako „svůj prostor“ a může tak být vnímán jako nevídaný host. Streetworker musí podstoupit riziko nepřijetí, nebo dokonce riziko napadení ze strany klientů, jinak by kontaktu s klienty nedocílil a pro další služby je kontakt se skupinou takřka „nedosažitelný“ (Matoušek, Koláčková, Kodymová, 2005, s. 217).

Navázání kontaktu pracovníkova s klientem může zjednodušit nabídka služeb. Distribuce dalšího materiálu, potřebného k přípravě a aplikaci drog, tedy neslouží jen jako prevence, ale také usnadňují pracovníkům komunikaci s klienty (Kalina, 2003, s. 159).

Rhodes (1999, s. 34) ve své publikaci uvádí tři hlavní metody navazování kontaktu v terénu:

- **Bezprostřední kontakt** - Terénní pracovníci navazují kontakty s novými neznámými lidmi. Očekává se zde jistá dávka sebedůvěry a určitá znalost místních drogové situace.
- **Přirozené kontakty** - Tyto kontakty vznikají přirozenou cestou - většinou vzniknou, když se terénní pracovník pohybuje v místech, kde se schází cílová populace a stane se mezi nimi známým. Je zde jednodušší získat si u klientů důvěru, než v prvním případě.
- **Lavinovité kontakty** - Terénní pracovník se seznámí s klíčovými osobnostmi skupiny. Po čase, kdy si pracovník získá důvěru, je klienti seznámí s dalšími členy skupiny.

V publikaci STREETWORK! (Kotová, Krebs, Kunc, Strnad, 2015, s. 60 – 61) jsou uvedeny fáze navázání kontaktu vycházející přímo z praxe:

- 1) Oslovení,
- 2) prostřednictvím druhé osoby,
- 3) prostřednictvím jiné služby,
- 4) uživatel si službu vyhledá sám.

Při **oslovení** klienta přináší iniciativu sám terénní pracovník. Jedná se o nejčastěji užívaný způsob navazování kontaktu. Streetworker přistoupí k jednotlivci či skupině a představí sebe i službu, kterou nabízí. Díky oslovování se streetworker dostává do povědomí lidí, což usnadňuje navazování kontaktu s dalšími klienty. Součástí oslovení jsou informace o službě – kdo je streetworker, co nabízí, s kým pracuje, jakými pravidly se řídí.

Ve druhém případě se jedná o navázání kontaktu **prostřednictvím druhé osoby**. Nejčastěji se jedná o stávajícího klienta služby nebo o člověka, který byl službou osloven v minulosti. Nově přichozí klient získá potřebné informace o službách, které streetwork nabízí. Streetworker s ním začne poté pracovat, mapovat jeho situaci.

Ve třetím případě se jedná o podobnou situaci, jako v bodě č. 2. Nejčastěji se klient o streetworku dozví prostřednictvím nízkoprahového zařízení.

Poslední možností je situace, kdy si klient službu vyhledá sám díky propagaci na internetu (webové stránky, Facebook apod.) nebo na základě účasti na besedě s terénním pracovníkem (Kotová, Krebs, Kunc, Strnad, 2015, s. 60 – 61).

Podle Úlehly (2005, s. 46) pro všechny případy navazování prvního kontaktu platí určitá pravidla:

- být vstřícný,
- být si vědom svého služebního postavení,
- soustavně objasňovat vlastní pozici,
- přebírat starost jen tam, kde není zbytí.

1.6 Metody práce ve streetworku

Podle Bednářové (Bednářová, Pelech, 2003, s. 44) lze činnost terénního sociálního pracovníka dělit na tři následující formy:

1. přímá práce,
2. nepřímá práce,
3. přesahující práce.

Přímá práce

Tato forma práce je konkrétní činnost, která je vykonávána v interakci s jednotlivými klienty nebo cílovými skupinami v terénu nebo v zařízení. Nedílnou částí přímé práce s klienty je monitoring, depistáž, kontaktování, **individuální a skupinová práce**, aktuální krizová intervence a snižování zdravotních a sociálních rizik (Bednářová, Pelech, 2003, s. 44).

Individuální práce se soustřeďuje na jednoho konkrétního jedince, z jehož strany se předpokládá aspoň minimální míra motivace. Při práci s jednotlivcem může pracovník nacházet problémy či potřeby, které mají velmi důvěrný charakter a bolestný a emotivní náboj. Tyto problémy je nutno řešit velmi citlivě a za pomoci příslušných odborníků.

Bednářová a Pelech (Bednářová, Pelech, 2000, s. 42) uvádí tyto nejčastěji využívané prostředky streetworkera při řešení individuálních případů:

- individuální diagnostický pohovor s klientem,
- odborné sociální poradenství,
- krizová pomoc,
- medikace,
- socioterapie,
- konzultace s odborníky pro danou problematiku
- doprovázení klientů v problémových fázích jejich života,
- kontaktování relevantních institucí,
- pomoc v prosazování práv a zájmů.

Práce se skupinou vychází ze znalosti psychologie skupin a využívá skupinovou dynamiku. Vyžaduje dobrou znalost cílové skupiny, postavení členů ve skupině, vztahů a hierarchie uvnitř skupiny, rozdělení rolí a její fungování. Práce ve skupině je postavena na důvěře, která je budována na základě dlouhodobého kontaktu streetworkera se skupinou, vzájem-

ného poznávání se a vymezování hranic. Čím je kontakt mezi skupinou a streetworkerem častější, tím silnější vazby a důvěrnější vztah mezi nimi je. Aby skupina streetworkera uznávala a přijala jej, je důležité, aby pracovník přijal a respektoval životní styl členů skupiny (tzn. oblékání, vnější projevy, hodnoty a názory,...), nekáral a nemoralizoval. Že pracovník akceptuje životní styl klientů, ale neznamená, že ztratí svoji identitu a ztotožní se s klienty (Bednářová, Pelech, 2003, s. 44).

Úkolem streetworkera je ukázat cílové skupině možnosti trávení volného času, ukázat jim nový model pro řešení problémů a dovézt je na cestu k novým zkušenostem. Skupinová práce může zahrnovat také preventivní besedy s mládeží, psychoterapeutické postupy, nebo zážitkovou pedagogiku. (Matoušek, 2003, s. 195).

V souvislosti se skupinovou a individuální prací se můžeme setkat také s pojmy sociální intervence, sociální poradenství a socioterapie. V tomto případě je sociální intervence chápána jako forma sociálního zásahu zaměřeného na děti a mladistvé, kteří se dostali do krizové situace (Bednářová, Pelech, 2003, s. 45).

Sociální poradenství je poskytování relevantních informací a rad o způsobech řešení určitého problému či obtížné sociální situace, a poskytování kontaktů na další zařízení, která mohou poskytnout potřebnou pomoc (Bednářová, Pelech, 2003, s. 45).

Nepřímá práce

Nepřímá práce představuje souhrn činností, které jsou nutné pro práci s cílovými skupinami. Jedná se o vypracování projektů, nezbytná administrativa, jednání s dalšími institucemi v zájmu cílových skupin, medializace práce na veřejnosti (Bednářová, Pelech, 2003, s. 46).

Práce přesahující

Poslední forma práce v sobě zahrnuje obě předcházející formy. Prostřednictvím nepřímé práce pomáhá řešit konkrétní problémy terénního pracovníka související s přímou prací s cílovými skupinami. Jedná se např. o metodické vedení, profesní vzdělávání a supervizi (Matoušek, 2003, s. 194).

1.7 Specifická metodika

Specifická metodika zahrnuje mapování terénu (monitoring), vyhledávání klientů v terénu, přednášková a osvětová činnost.

1. Mapování terénu (monitoring)

Mapování terénu je jeden z prvních důležitých úkolů streetworkera. Výběr lokality do jisté míry závisí na pracovníkovi, na jeho uvážení, osobnosti, vidění problémů určité cílové skupiny a možnosti práce s ní. Volba lokality je ale často dána společenskou potřebou řešit nějaký aktuální problém, který vznikl na určitém místě. Většinou se jedná např. o parky, nádraží či jiná veřejná místa, kde se schází eventuální klientela streetworku, nebo místa, kde se vyskytují použité injekční materiály pro aplikaci drog (Bednářová a Pelech, 2003, s. 50).

Bednářová a Pelech (2003, s. 50) uvádí tyto skutečnosti, které musí streetworker zohledňovat potom, co zvolí cílovou lokalitu:

- charakter lokality (velikost, občanská vybavenost, typ zástavby, možnosti trávení volného času),
- demografické podmínky (počet obyvatel, pohlaví, zaměstnanost),
- podmínky, možnosti a místa, kde se setkávají děti a mládež
- možnosti působení ze strany sociálních pracovníků,
- institucionální síť pomáhajících zařízení (krizová zařízení, zařízení pro drogově závislé, policie, zdravotnická zařízení).

2. Vyhledávání

Vyhledávací funkce terénní práce spočívá především v aktivní depistáži a navazování kontaktu s cílovými skupinami. Streetworker se tedy vydává do bezprostředního životního prostředí dané skupiny a učí se rozumět dynamice prostředí, aby se mohl přizpůsobit tomuto specifickému světu. Terénní sociální pracovník se v terénu orientuje na nápadné skupiny lidí, kteří mají sklony k rizikovému chování či protispoločenskému chování, za cílem nabídnout těmto lidem pomoc a motivovat je a ukázat jim cestu jiným směrem (Bednářová, Pelech, 2003, s. 55).

3. Přednášková činnost

Sociální práce na ulici nepracuje pouze se svými klienty a skupinami. Další činnosti, které jsou v této práci obsaženy, jsou např. osvětová činnost, besedy na téma prevence sociálně patologických jevů, tvorba a prezentace preventivních programů. Osvětová činnost obsahuje pořádání informativních schůzek s různými odborníky ze školství, zdravotnictví, policie, odborníky ze sociální oblasti a dalšími. Dále je nutné představit práci streetworkerů, ujasnit cíle této práce a pravidelně informovat o výsledcích práce. Tato činnost je nezbytně nutná pro podporu práce na ulici. Dalším cílem je dostat terénní sociální práci do povědomí veřejnosti, aby lidé věděli, kam se v případě potřeby obracet (Bednářová, Pelech, 2003, s. 58).

1.8 Supervize a syndrom vyhoření

Jako každé povolání, jehož náplní je práce s lidmi, tak i streetworkeri jsou ohroženi syndromem vyhoření. Z tohoto důvodu si uvedeme základní informace o syndromu vyhoření, jeho fázích a jak tomuto syndromu předcházet.

Syndrom vyhoření

Syndrom vyhoření lze také definovat jako psychický stav, pro který je charakteristické vyčerpání a snížení pracovní výkonnosti v důsledku dlouhodobého a intenzivního stresu. Vyskytuje se zejména u osob, které pracují s lidmi. (Pešek, Praško, 2016, s. 16).

„Syndrom vyhoření lze popsat jako duševní stav objevující se často u lidí, kteří pracují s jinými lidmi a jejichž profese je na mezilidské komunikaci závislá. Tento stav ohlašuje celá řada příznaků: člověk se cítí celkově špatně, je emocionálně, duševně i tělesně unavený. Má pocity bezmoci a beznaděje, nemá chuť do práce ani radost ze života.“ (Tošner, Tošnerová, 2002, s. 4).

Pešek a Praško ve své publikaci uvádí tyto fáze rozvoje syndromu vyhoření (Pešek, Praško, 2016, s. 19):

- **Idealistické nadšení** – Jedná se o počáteční nadšení, kdy nastupující pracovník srší elánem a je naplněn nerealistickým očekáváním.

„Jdu do toho na plný plyn, chci těm lidem pomáhat!“

- **Stagnace** – V této fázi počáteční nadšení uvadá. Pracovník během praxe zjistil, že jeho práce nenaplnuje tak, jak očekával a jeho očekávání jsou nerealizovatelná.

„Proč bych se měl honit? Beztak to nějak dopadne.“

- **Frustrace** – Pracovník začíná přemýšlet nad smyslem své práce, jelikož se opakovaně setkává s klienty, kteří nespolupracují, byrokratickými překážkami. Mohou se objevit konflikty s kolegy či nadřízenými.

„Klienti si vymýšlejí, manipulují a zneužívají mé dobroty. Nějak mě to tady štve.“

- **Apatie** – Pracovník své povolání vnímá jen jako zdroj obživy. Dělá pouze to, co je nutné, odmítá novinky a učit se novým věcem. Cítí se obtěžován klienty.

„Nestojí to za nic, ale nějak to vydržím.“

- **Syndrom vyhoření** – Fáze emocionálního vyčerpání, deprese. Pracovník má pocit, že ztratil sám sebe, ztratil smysl života.

„Už to nejde vydržet, mám toho dost. Ať mi všichni vlezou na záda!“

Supervize

V posledních letech je supervize stále více žádána a oceňována nejen v pomáhajících profesích, ale i v ostatních oblastech práce s lidmi – např. v medicíně, školství, managementu a dalších (ČIS, *Co je supervize*, nedatováno).

Supervize je jedna z forem pomoci, které vede ke zkvalitnění sociální práce a působí jako prevence syndromu vyhoření. Umožňuje reflexi vlastního profesionálního jednání, rozvíjí sebereflexi a uvědomování nevědomých a neuvědomovaných souvislostí, pocitů, fantazií a jejich odrazu v profesním životě. Supervize není běžné metodické vedení, poskytování rad při řešení konkrétního případu či předávání zkušeností služebně staršího pracovníka. Metoda supervize se zaměřuje na vnitřní prožívání sociálního pracovníka (Havrdová, Hajný, 2008, s. 87).

Supervizí rozumíme pravidelnou a opakovanou součinnost supervidujícího a supervidovaného ve vymezených časových intervalech, kteří spolu konzultují a diskutují o práci supervidovaného (v tomto případě sociálního terénního pracovníka), o jeho pozici vůči klientovi (cílové skupině) a hodnotí jeho získávání znalostí a dovedností (Maroon, Matoušek, Pazlarová, 2007, s. 8).

2 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

Vzhledem k praktické části je na místě pojem sociální pedagogika vysvětlit. Důležitým faktem je také to, že se obor sociální pedagogika streetworkem zabývá.

Definice sociální pedagogiky

Pojetí sociální pedagogiky se v průběhu svého vývoje velmi různilo. Změny souvisely především s **výkladem pojmu sociální**. Jedno pojetí chápe tento pojem ve smyslu **potřeby a pomoci** těm, kteří se dostali do těžké životní situace, druhé pojetí pojem chápe jako **vztah k celé společnosti**, tedy výchovu všech kategorií pro život v dané společnosti.

Rozdílné pojmání sociální pedagogiky závisí také na tom, zda je pojmána jako **obor teoretický**, nebo obor **praktický, aplikovaný**. Autoři, kteří obor pojmají v rovině **praktické**, se soustředují na pomoc v praxi a hledají různé cesty, jak pomoci jedincům, kteří to nejvíce potřebují. Pozornost soustředují např. na oblast využívání a trávení volného času dětí a mládeže, osobám, které jsou ohroženy narušenou socializací, nebo znevýhodněné populaci (Kraus, 2014, s. 39 - 41).

Sociální pedagogika je ale velmi důležitým oborem jak ve své teoretické, tak i v praktické podobě, protože se zabývá jevy, které působí negativně na celou společnost, nebo ji ohrožují (Průcha, 2015, s. 87).

Sociální pedagogika vznikla na poč. 20. století v Německu, odkud se rozšířil název *Soci-alpädagogik*, který se dál překládal do jiných jazyků. V českém prostředí se obor začal intenzivněji rozvíjet až po r. 1989. Sociální pedagogika se tak dostala v 90. letech do zájmu vědy a postupně byla začleňována do studijních programů vysokých škol v České a Slovenské republice (Andrýsová, Macháčková, Martincová, 2014, s. 12).

Pojetí sociální pedagogiky stále není jednotné a liší se dle jednotlivých zemí, autorů a jejich pohledu na problematiku, věkové kategorie, které se věnuje. Pro pojetí je také klíčové, zda na problematiku nahlížíme z užšího nebo širšího pohledu.

Širší pojetí

Poměrně široké pojetí uvádí publikace *Člověk, prostředí a výchova* (Kraus, Poláčková, 2001, s. 13). Autoři hovoří o sociální pedagogice jako o vědním transdisciplinárním oboru, který se zaměřuje na roli prostředí ve výchově, a to ne pouze v souvislosti s problémy skupin vyznačujících se rizikovým chováním, deviantně jednajících, ohrožených či jinak znevýhodněných, ale v souvislosti s celou populací. Úloha sociální pedagogiky je vytvářet

soulad mezi potřebami jedinců a společností, tzn. přispívat k optimálnímu způsobu života v určité době a v určitých společenských podmínkách.

Užší pojetí

Mollenhauer (Mollenhauer, 1993) sociální pedagogiku vymezuje takto: „Sociální pedagogika pojmově označuje skupinu nových pedagogických opatření a institucí, které vznikly jako odpověď na typické problémy moderní společnosti. Úkolem sociální pedagogiky je vytvořit rovnováhu mezi požadavky a motivy jedince a nároků společnosti“.

Poměrně užší pojetí nabízí Pedagogický slovník (Průcha, Mareš, Walterová, 2013, s. 269): Sociální pedagogiku popisuje jako pedagogickou disciplínu, která se zabývá širokou škálou problémů, které jsou spjaty s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Mezi tyto problémy patří např. poruchy rodiny a rodičovství, týrané, zneužívané a zanedbávané děti, **drogová závislost mládeže** a další. Sociální pedagogika má významnou úlohu v současné společnosti ve spojitosti s narůstající sociální patologií a kriminalitou mládeže.

Slovník sociální práce (Matoušek, 2016, s. 199) definuje sociální pedagogiku jako odbornou disciplínu, zabývající se rozpoznáváním sociálních činitelů, které ohrožují člověka a uplatňováním postupů, které vyvažují jejich nepříznivé působení. Sociální pedagogika se zaměřuje na ovlivňování ohroženého dítěte (dospívajícího, dospělého) a na ovlivňování prostředí, v němž se ohrožená osoba pohybuje.

Klíma (Klíma, 1993, s. 39) sociální pedagogiku charakterizuje jako obor, který se soustřeďuje na otázky pomoci při utváření optimálního životního stylu jednotlivců, na ulehčování procesu enkulturace a socializace a řešení, formy a zdroje konfliktních interakcí mezi jedincem (skupinou) a společností.

Sociální pedagogika má **transdisciplinární charakter**. Z pohledu praxe využívá a zároveň dále rozvíjí teoretické poznatky pedagogických, společenských a dalších vědních disciplín. Nejblíže má např. k psychologii, politologii, teologii, k právním a medicínským oborům (Kraus, 2014, s. 52).

2.1 Předmět sociální pedagogiky

Mnozí autoři jako hlavní předmět zájmu uvádějí především **otázku životní pomoci**. Jde o pomoc, kterou potřebují lidé, kteří nejsou schopni řešit své záležitosti a problémy sami. Většina autorů vychází z širšího pojetí disciplíny. V tomto smyslu se sociální pedagogika

zaměřuje na zvládání každodenních životních situací bez ohledu na věk, ochraňuje jedince před rizikovými faktory a podněcuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží o soulad potřeb jedince a společnosti.

Kraus uvádí dvě základní funkce sociální pedagogiky (Kraus, 2014, s. 46):

- preventivní (profylaktickou),
- terapeutickou (kompenzační).

Preventivní fáze vychází z teoretické analýzy dominujících faktorů prostředí působících na rozvoj osobnosti jedince (např. rodina, vrstevníci, hnutí, společenské organizace,...). Tato analýza je klíčová pro navržení dalších pedagogických zásahů, které budou minimalizovat ohrožující činitele. V praxi jde o **primární a sekundární prevenci** (např. činnost protidrogových center, linky důvěry, **streetwork**).

Terapeutickou činnost lze označit jako sociálně - pedagogickou kompenzaci, terapii, neboli výchovné nebo převýchovné působení v oblasti potřeb a uspokojování jedince. Cílem je vyrovnávat nedostatky způsobené negativními vlivy prostředí. Jedná se např. o deviantně jednající jedince, nezaměstnané, sociálně slabé, nepřizpůsobivé.

Obecně je možno říci, že předmětem sociální pedagogiky jsou sociální aspekty výchovy a vývoje osobnosti. Orientuje se na výchovu, která zasahuje do procesu socializace, zejména u ohrožených a sociálně znevýhodněných skupin dětí a mládeže, ale i dospělých. Cílem je výchova ke svépomoci a snaha o zlepšení společenských podmínek, ve kterých jedinec žije (Hroncová, Hudecová, 2001, s. 41).

Kraus vymezuje **aktuální úkoly sociální pedagogiky** takto (Kraus, 2014, s. 49):

- **Popisovat a analyzovat prostředí**, které člověka obklopuje, zachycuje jeho proměnlivost a působení na člověka.
- **Zkoumat, jak poskytovat pomoc** především těm jedincům, kteří se vyznačují rizikovým chováním.
- **Reflektovat globální problémy společnosti** (generační, etnické, multikulturní, ekologické aj.).
- **Přispívat k utváření zdravého životního stylu**, tedy vytvořit nabídku hodnotného využívání volného času, vytvořit programy zaměřené na prevenci, klást důraz na zvládání náročných životních situací a podporu sociální kreativity.
- **Rozpracovat formy a specifické metody sociálně - výchovné činnosti**.

- **Vyvíjet maximální snahu o uplatnění poznatků v praxi** v rámci specifické profese sociálního pedagoga, v působení učitelů a dalších výchovných pracovníků.

Současná sociální pedagogika zahrnuje dvě dimenze – **sociální a pedagogickou**. **Sociální dimenze** je dána společenskými podmínkami dané společnosti a jejím společenským rámcem. V každé společnosti platí jisté podmínky a okolnosti, které stěžují socializaci jedince či různých skupin, v jejichž důsledku nastávají rozpory mezi jedincem a společností. Sociální pedagogika tyto podmínky a rozpory akceptuje a snaží se najít východiska.

Pedagogická dimenze využívá pedagogické prostředky k realizaci společenských nároků, žádoucích cílů a minimalizování vznikajících rozporů. (Kraus, 2014, s. 44 – 45).

2.2 Vztah sociální pedagogiky a streetworku

Mnozí autoři zařazují Streetwork do spektra působnosti sociální pedagogiky. Kraus Streetwork uvádí jako **přímou sociálně výchovnou činnost v terénu**. Přímá práce je konkrétní specifická činnost v terénu, částečně i v zařízeních. Obsahuje vlastní práci na ulici (streetwork) a v nízkoprahových zařízeních (Kraus, 2014, s. 185). V pojetí R. Jedličky a P. Klímy lze výkon práce sociálního pedagoga uchopit jako tzv. kontaktní a terénní práci, která se zaměřuje na jedince, kteří nevyhledávají standardní institucionalizovanou pomoc (Jedlička; Klíma, 2004, s. 5-8).

Sociálně výchovná činnost v terénu

Jedná se o práci s cílovými skupinami v jejich přirozeném prostředí. Cílovou skupinou představují děti a mladiství, kteří žijí disociálním způsobem života a jedinci, kteří jsou ohroženi sociálně patologickými jevy, tedy např. drogově závislí, prostitutky a homoprotituti a další (Kraus, 2014, s. 185).

Terénní sociální práce je poskytována prostřednictvím **terénních programů podle § 69 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách**.

Přesné znění zákona je: „(1) Terénní programy jsou terénní služby poskytované osobám, které vedou rizikový způsob života nebo jsou tímto způsobem života ohroženy. Služba je určena pro problémové skupiny osob, uživatele návykových látek nebo omamných psychotropních látek, osoby bez přístřeší, osoby žijící v sociálně vyloučených komunitách a jiné sociálně ohrožené skupiny. Cílem služby je tyto osoby vyhledávat a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Služba může být osobám poskytována anonymně.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“

2.3 Sociální pedagog jako streetworker

Streetworkeri, nebo také terénní sociální pracovníci či kontaktní pracovníci, jsou pracovníci v sociálních službách, kteří pracují v nízkoprahových sociálních službách (terénní programy, nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež, nízkoprahových denních centrech, kontaktní centra), jejichž práce je vymezena zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (Streetwork, 2017).

Pracovník v sociálních službách dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je ten, kdo „vykonává pod dohledem sociálního pracovníka činnosti při základním sociálním poradenství, depistážní činnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, činnosti při zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, činnosti při poskytování pomoci při uplatňování práv a oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Podmínkou výkonu činnosti pracovníka v sociálních službách je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.“

Uplatnění sociálního pedagoga

Profese sociálního pedagoga se řadí k pomáhajícím profesím, které se vyznačují prací s lidmi ve zdravotní, sociální nebo výchovně vzdělávací oblasti. Odborná práce s lidmi je založena na interpersonálních vztazích a pomáhá jednotlivcům či skupinám při řešení zásadních problémů (Emmerová, 2008, s. 178).

Z názvu profese „sociální pedagog“ lze předpokládat, že možnost uplatnění se bude ubírat zejména sociálním či pedagogickým směrem. Tato profese má ale širší nabídku možností uplatnění např. v oblasti volnočasové pedagogiky, prevence rizikového chování, gerontopedagogika, multikulturní výchova. Sociální pedagog doposud nemá právní a institucionální zakotvení, uplatňuje se ale ve státní i nestátní sféře (Andrýsová, Martincová, 2015, s. 51).

Osobnost streetworkera

Osobnost streetworkera představuje zdroj přirozené a neformální autority, která pracovníka staví do role odborníka, který je respektován klienty. V kombinaci s empatií a sociálním citěním pak může být úspěšný při kontaktu a komunikaci s klienty.

Obecně by odborníci pracující v oblasti pomáhajících profesích, tedy i streetworkeri, měli disponovat zejména empatií, porozuměním, pozorností, vřelostí, upřímností, zájmem, flexibilitou, sebeodhodláváním, zvědavostí, otevřeností. Neméně důležitou roli hraje osobní zodpovědnost pro úspěch v profesi, tvořivost, kritické myšlení, schopnost řešit problémy a schopnost týmové kooperace (Andrýsová, Martincová a kol., 2014, s. 49).

Pracovní kompetence sociálního pedagoga mají vesměs povahu výchovného působení ve volném čase, vytváření nabídky volnočasových aktivit, poradenské činnosti, reedukační a resocializační péče. Vedle práce cílené na cílovou skupinu sociálního pedagoga se může jednat také o práci s rodiči, spolupráci s dalšími pedagogickými pracovníky i dalšími odborníky. Pedagog se věnuje také manažerským a organizačním aktivitám. Vytváří projekty, podílí se na tvorbě metodických materiálů nebo se účastní výzkumných aktivit. Ze široké škály činností sociálního pedagoga vyplývají **kompetence**, kterými musí sociální pedagog disponovat. Jedná se o požadavky, které zahrnují vědomostní výbavu, spektrum praktických (sociálních) dovedností a profesionálně etickou výbavu (Kraus, Poláčková et al., 2001, s. 35).

- V první řadě lze předpokládat **vědomosti širšího společensko – vědního základu** (obecná pedagogika, psychologie, sociologie,...) včetně biomedicínských vědomostí (biologie člověka, zdraví a nemoc aj.) a poznatků z oblasti sociální politiky, práce a práva. Dále jsou žádoucí **speciální znalosti** (sociální pedagogika, speciální pedagogika aj.) a znalosti z oblasti managementu, personalistiky aj.
- Pokud se jedná o dovednosti, základem je vysoká znalost v oblasti sociální komunikace a diagnostiky. Pracovník musí být schopen vést dokumentaci, používat metody sociálně pedagogické prevence i terapie.
- Neméně důležité jsou **vlastnosti osobnosti**. Důležité jsou jak psychické, tak fyzické vlastnosti pracovníka. Specifické požadavky jsou kladeny na vnímavost pro různé životní situace, emocionální stabilitu, schopnost sebekontroly aj. Nejcennější vlastnosti pomáhajících profesí jsou: empatie, trpělivost, vlídnost a sociální kompe-

tence. Sociální pedagog se neobejde bez kreativity, originality a aktivity (Kraus, 2014. s. 200).

3 VYSOKÉ ŠKOLSTVÍ V ČR

Praktická část bakalářské práce se zabývá názorem vysokoškolských studentů oboru sociální pedagogiky. Proto v této kapitole stručně nastíníme možnosti studia jmenovaného oboru, tzn. systém terciárního vzdělávání v České republice. Terciárním sektorem vzdělávání rozumíme všechny typy vzdělávání občanů, které jsou uznané státem. Vzdělávání navazuje na úplné střední všeobecné vzdělání nebo úplné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou (Bílá kniha, 2001, s. 63). Ačkoliv je tento termín stále častěji používán, nemá legislativní ukotvení. V kapitole se zaměříme na stručnou charakteristiku terciárního systému u nás.

3.1 Terciární systém vzdělávání

Podle Slavíka tento systém přispívá k sociálnímu a ekonomickému rozvoji ve čtyřech stěžejních oblastech – **v rozvoji lidského kapitálu** (prostřednictvím vzdělávání), **v budování znalostní základny** (prostřednictvím výzkumu), **v šíření a aplikaci znalostí** (prostřednictvím interakce s lidmi, kteří znalosti využívají) a **v uchování znalostí** (Slavík a kol., 2012, s. 15).

Terciární sektor vzdělávání se dělí na vysokoškolské a vyšší odborné vzdělávání. Vysokoškolské vzdělávání je poskytováno tradičními vysokými školami, vyšší odborné vzdělávání poskytují prakticky zaměřené vyšší odborné školy (Národní ústav odborného vzdělávání, *Terciární vzdělávání*, 2012). Pro účely mé bakalářské práce se budeme dále zabývat pouze vysokými školami.

Vysoké školy představují nejvyšší článek vzdělávací soustavy. Jsou považovány za vrcholná centra vzdělanosti, nezávislého poznávání a tvůrčí činnosti. Mají **důležitou úlohu** ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti. V souladu s demokratickými principy umožňují vysoké školy přístup k vysokoškolskému vzdělání a získání odpovídající profesní kvalifikace. Vysokoškolské vzdělání poskytuje další formy vzdělávání a umožňuje získávat, rozšiřovat a prohlubovat znalosti z různých oblastí poznání a kultury. Vysokoškolská forma vzdělávání hraje **důležitou roli** při pěstování kulturní rozmanitosti a vzájemného porozumění, při utváření občanské společnosti a přípravě mladých lidí pro život v ní. Dále rozvíjí mezinárodní, zejména evropskou spolupráci, podporuje společenské projekty s institucemi v zahraničí, vzájemné uznávání studia a diplomů a

výměnu akademických pracovníků a studentů (zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách).

3.2 Vysokoškolský systém ČR

Vysoké školy se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů. Činnost vysokých škol je dále ovlivněna i jejich vnitřními předpisy, které na zákon navazují a podléhají registraci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Dle zákona se vysoké školy dělí na dva typy – instituce **univerzitní** (univerzity), které poskytují tři typy studijních programů a **neuniverzitní**, které poskytují pouze programy bakalářské.

Dle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách je na vysokých školách univerzitního typu zavedeno tříступňové studium:

- bakalářský studijní program,
- magisterský studijní program,
- doktorský studijní program.

Bakalářský studijní program je zaměřen na přípravu k výkonu povolání a ke studiu v magisterském studijním programu. Standardní doba studia trvá nejméně tři a nejvýše čtyři roky. Tato doba zahrnuje i praxi. Bakalářský program je ukončen státní závěrečnou zkouškou, jejíž neopomenutelnou součástí je obhajoba bakalářské práce. Po ukončení studia je studentům udělen titul „bakalář“.

Magisterský studijní program se zaměřuje na získání teoretických a praktických poznatků a dovedností, které jsou založeny na soudobém stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoje. Standardní doba trvání studia je nejméně jeden a nejvýše tři roky. Není-li zákonem ustanoveno jinak, magisterský studijní program navazuje na bakalářský. Studium je ukončeno státní závěrečnou zkouškou, jejíž nedílnou součástí je obhajoba diplomové práce.

Doktorský studijní program se zaměřuje na vědecké bádání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu a vývoje, nebo na samostatnou teoretickou a tvůrčí činnost v oblasti umění. Doba trvání studia je nejméně tři a nejvýše čtyři roky. Studium je zakončeno státní doktorskou zkouškou a veřejnou obhajobou disertační práce. Po ukončení studia je absolventům doktorského studijního programu udělen akademický titul „doktor“.

3.3 Sociální pedagogika jako vysokoškolský obor

Obor sociální pedagogika je poměrně novým oborem. Její vznik zapříčinily sociální a společenské proměny, které výrazně zasáhly do společenského a výchovného procesu. Tyto změny si vyžadují kvalifikované odborníky, kteří budou schopni podílet se na řešení teoretických a praktických problémů v sociální oblasti. Tento obor prošel velmi náročným a pestrým vývojem, čerpal inspiraci z filozofie, sociologie, pedagogiky, z teorie výchovy. V českém prostředí prošel obor velmi spletitým vývojem a právě proto dosud neexistuje jednotné vymezení disciplíny (Procházka, 2012, s. 61).

Neexistuje žádná obecná charakteristika, která by tento obor vystihovala. Díky tomu není ani pojetí studijního oboru sociální pedagogiky na školách jednotné. Studium Sociální pedagogiky je nabízeno několika vysokými školami v České republice, např.:

- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií,
- Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta,
- Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta,
- Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta,
- Univerzita Palackého, Olomouc, Cyrilometodějská teologická fakulta.

Uvedený stručný přehled je uveden pouze jako příklad vysokých škol, které studium Sociální pedagogiky poskytují. Přehled neobsahuje všechny vysoké školy poskytující studium jmenovaného oboru.

Obor je poskytován většinou filozofickými a pedagogickými fakultami, výjimkou jsou dvě teologické fakulty. Výuka Sociální pedagogiky probíhá i na úrovni vyšších odborných škol (např. v Kroměříži), (Andrýsová, Martincová, 2014, s. 86 -87).

Pro účely bakalářské práce popíšeme vymezení oboru sociální pedagogiky Univerzity Tomáše Bati a Univerzity Palackého v Olomouci.

3.4 Obor Sociální pedagogika na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně

Studijní obor Sociální pedagogika je na UTB oborem poměrně novým, vyučuje se na fakultě humanitních studií. V kombinované formě byl tento obor otevřen v akademickém roce 2003/2004, v prezenční formě o rok později, v akademickém roce 2004/2005. Studijní obor je zařazen do studijního programu Specializace v pedagogice a je možno jej studovat v bakalářském i magisterském studijním programu, kombinovanou nebo prezenční formou

studia. Bakalářská forma studia, která trvá tři roky a je ukončena složením státní závěrečné zkoušky, jejíž součástí je obhajoba bakalářské práce. Student získává titul „bakalář“(Bc.). Magisterská forma studia trvá dva roky, je taktéž ukončena státními závěrečnými zkouškami, jejichž součástí je obhajoba diplomové práce. Student získává titul „magistr“(Mgr.). Pro účely bakalářské práce se budeme zabývat pouze prezenční formou bakalářského studijního programu.

Charakteristika oboru

Základem oboru jsou pedagogicko – psychologické disciplíny a praktické dovednosti, rozvíjené formou sebezkušenostní výuky. Znalosti a dovednosti, které si studenti osvojí ve vyučování, jsou dále prohlubovány a rozvíjeny prostřednictvím praxe, která tvoří nedílnou součást výuky. Během studia si studenti osvojí znalosti z oblasti sociální pedagogiky, včetně teorie a metodiky výchovy, dále z oblasti filozofie, sociologie a speciální pedagogiky. V psychologických předmětech jsou zahrnuty základní a aplikované psychologické disciplíny (psychologie osobnosti, vývojová, sociální, pedagogická, poradenská, psychopatologie a další.). Největší důraz je kladen na praktické dovednosti, na zdokonalování profesních a osobnostních kompetencí studentů.

Uchazeči jsou přijímáni na základě úspěšného složení maturitní zkoušky a dále na základě výsledků přijímacích zkoušek (Národních srovnávací zkoušky).

Cíle oboru

Cílem oboru na UTB je připravit kvalifikované pedagogické pracovníky jmenovaného oboru pro oblast školství a sociálních služeb. Předměty obsažené ve výuce mají mezioborový charakter a jsou strukturovány tak, aby zachycovaly základní otázky a situace, s nimiž se sociální pedagog setkává během své praxe. Během studia jsou studenti podněcováni k samostatnosti, k vytváření vlastních projektů a řešení aktuálních problémů společnosti (UTB, 2018).

3.5 Obor sociální pedagogika na Univerzitě Palackého v Olomouci

Obor lze studovat od akademického roku 2007/2008 na Cyrilometodějské teologické fakultě a je zařazen do studijního programu Pedagogika. Obor lze studovat prezenční i kombinovanou formou, v bakalářském i magisterském studijním programu. Stejně jako na UTB trvá bakalářský program tři roky, magisterský pak dva roky. Oba programy jsou ukončeny státní závěrečnou zkouškou, jejíž součástí je obhajoba bakalářské nebo diplomové práce.

Pro účely bakalářské práce se budeme zabývat opět jen bakalářským studijním programem, prezenční formou.

Charakteristika oboru

Sociální pedagogika se v širším slova smyslu zabývá otázkami výchovného procesu a problematikou výchovy, s důrazem na vliv prostředí. Jedná se zejména o výchovné působení mimo vyučování (tzn. mimo školní zařízení) a ve volném čase na děti a mládež a na jedince, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením. Pro práci sociálního pedagoga je nutné mít znalosti z předmětů jako obecná pedagogika, filozofie, psychologie a speciální pedagogika. V rámci praktických seminářů je kladen důraz na rozvoj nutných dovedností, aby absolvent jmenovaného studijního oboru měl všechny důležité kompetence pro sociálně pedagogickou práci, především v oblasti volnočasových aktivit dětí a mládeže.

Ke studiu jsou přijati pouze ti uchazeči, kteří úspěšně složili maturitní zkoušku a přijímací zkoušku. Přijímací zkouška obsahuje test z obecného kulturního, společenského a dějinného přehledu a motivačního rozhovoru, který zjišťuje předpoklady pro studium tohoto oboru. Dále jsou posuzovány aktivity uchazeče v oblasti volnočasových činností dětí a mládeže (např. vedení kroužků, dětské tábory, animátorské programy, aj.).

Cíle oboru

Cílem oboru je získání potřebných kompetencí pro výkon povolání v oblasti Sociální pedagogika. Poznatky jsou založeny na hlubokém teoretickém základě a následném převedení poznatků do praxe. Vzhledem k zaměření Cyrilometodějské teologické fakulty je kladen důraz na rozvoj hodnot a principů akceptovaných v křesťanské tradici a jejich využití ve výchovném procesu (UPOL, 2018).

3.6 Studenti sociální pedagogiky

Výzkumný vzorek práce tvoří vysokoškolští studenti ve věku mladé dospělosti. Proto stručně vymezíme pojem mladá dospělost.

Charakteristika mladé dospělosti

Počátek dospělosti není v české společnosti jednoznačně určen nějakým mezníkem. Jediným faktorem, který tuto skutečnost potvrzuje, je dosažení zletilosti, dospělosti. Tato změna však není společností akceptována jako signál, který by změnil statut člověka na „dospělého“.

Vágnerová (2007, s. 11) **mladou dospělost** uvádí jako období **od 20 do 40 let**. V tomto období nemají fyzické změny velký vliv na psychiku člověka. V období mladé dospělosti dochází k rozvoji kognitivních kompetencí, resp. způsobu jejich užívání, ke stabilizaci emočního prožívání a k posunu, co se sebepojetí týče. Socializační změny představují zejména přijetí nových rolí a s nimi spojený způsob chování, dále vyjasnění vztahu k hodnotám a normám, prezentovaným různými skupinami (vrstevníky, rodinou, školou, apod.), dochází k dovršení vývoje morálního uvažování.

Role dospělého pro 20leté lidi nemusí být jednoznačně atraktivní. Jejich postoj k vlastní dospělosti bývá často ambivalentní, jelikož si uvědomují, že dospělost nepřináší pouze výhody, ale také požadavky a omezení, které jim nemusí být příjemné (Vágnerová, 2007, s. 11 -13).

Studenti Sociální pedagogiky a jejich uplatnění

Vzhledem k tomu, že studium oboru Sociální pedagogika jako vysokoškolského oboru je relativně nová skutečnost, doposud neexistuje jednotné vymezení sociálního pedagoga, jako absolventa tohoto oboru. I když existují některá pojmová vymezení sociálního pedagoga a existují oblasti, kde se sociální pedagog může uplatnit, profese sociálního pedagoga stále není umístěna v katalogu prací jako profesní disciplína.

Často se můžeme setkat s porovnáváním profese sociálního pedagoga např. s profesí učitele. Sociální pedagog se pohybuje na více místech, na rozdíl od školy nemá časovou konstantu ani žádné standardizované předlohy. Profese jsou si sice poměrně blízké, nejsou však totožné (Andrýsová, Martincová, 2014, s. 43).

Sociální pedagogika je ve formě praktických činností řazena mezi obory, které se označují jako pomáhající profese. Humanistická orientace není dána jen nutností a ochotou pomáhat lidem, ale hlavně zaměřením na individuální potřeby jedince. Profese sociálního pedagoga se stává potřebnější díky stoupajícímu růstu rizikového chování ve společnosti. Vysoké školy proto reagují na tyto potřeby a připravují studenty oboru sociální pedagogiky na výkon této profese (Andrýsová, Martincová, 2014, s. 43).

Charakteristika pracovních činností sociálního pedagoga

Škála činností sociálního pedagoga je velmi pestrá a rozmanitá, aktivity jsou neopakovatelné a stále se objevují další a nové. Pracovní činnosti mají souhrnně povahu (Kraus, 2014, s. 199):

- výchovného působení ve volném čase,
- poradenské činnosti, které jsou vykonávány na základě diagnostiky a sociální analýzy problému a životní situace nebo výchovného prostředí, ve kterém se vychovávaný nachází,
- reedukační a resocializační péče i terénní práce (depistáže).

Předpokládané rezorty uplatnění sociálního pedagoga dle Krause (Kraus, 2014, s. 205):

1. rezort školství, mládeže a tělovýchovy:

- školní kluby, družiny, domovy mládeže, dětské domovy, domy dětí a mládeže, střediska volného času, instituce výchovného poradenství, systémy preventivní výchovné péče, sociálněvýchovná a osvětová činnost zaměřená na seniory,

2. rezort spravedlnosti:

- oblast penitenciární a postpenitenciární péče

3. rezort práce a sociálních věcí:

- sociální asistenti, sociální kurátoři pro mládež, instituce sociálněvýchovné péče pro seniory, ústavy sociální péče,

4. rezort vnitra

- utečenecké tábory, okrsková služba, kriminální prevence,

5. oblast církevních, společenských a neziskových organizací:

- instituce péče o mládež, nadace, humanitární a charitativní instituce, střediska křesťanské pomoci.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODIKA VÝZKUMU

4.1 Upřesnění výzkumného problému

Užívání návykových látek je velmi aktuální problém naší společnosti. Na tuto skutečnost reaguje i protidrogová politika České republiky.

Vláda České republiky schválila v r. 2016 Akční plán realizace Národní strategie protidrogové politiky na období 2016 – 2018 pro oblast nelegálních návykových látek. Akční plán si klade za cíl snížit míru konzumace návykových látek mezi dětmi a mládeží, snížit míru a rizikovost užívání drog. Pozornost soustřeďuje na vysokou míru užívání konopí a užívání návykových látek v prostředí noční zábavy (drogy – info).

Snižování rizik tvoří jednu z oblastí Akčního plánu pro oblast nelegálních návykových látek na období 2016–2018. Pro účely snižování rizik v ČR slouží síť nízkoprahových služeb, které jsou tvořeny kontaktními centry a terénními programy. Cílovou populací nízkoprahových zařízení v oblasti prevence onemocnění krví a pohlavní cestou jsou problémoví uživatelé drog, zejména injekční uživatelé drog. Podíl injekčních uživatelů drog mezi klienty terénních programů se dlouhodobě pohybuje na úrovni 75-80%. Poslední vydaná Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice uvádí údaje z roku 2016. V roce 2016 bylo zaznamenáno 31 600 injekčních uživatelů drog. Množství distribuovaného materiálu dlouhodobě roste, v r. 2016 bylo vydáno téměř 6,5 mil. injekčních stříkaček. Injekční uživatelé, kteří nízkoprahová centra navštívili v r. 2016 vyměnili průměrně 204 kusů injekčního náčiní (tzn. cca 151 kusů na jednoho injekčního uživatele ročně).

Problematika drog je aktuální problém a je nutné jej řešit. Streetwork je pro mnohé velká neznámá. Práce streetworkerů bývá často zavrhaná a neuznávána. V bakalářské práci se zaměříme na názory studentů sociální pedagogiky, jelikož oni jsou ti, kteří by tuto službu v budoucnu mohli vykonávat a eliminovat ve společnosti rizika, která jsou s užíváním drog spojená.

4.2 Cíle výzkumu

Výzkumné šetření, v souladu se zadáním bakalářské práce, si klade za cíl odpovědět na otázku, **jaká je informovanost studentů oboru sociální pedagogika o streetworku a jaký na ni mají názor?**

Dílčí výzkumné cíle

- Zjistit míru informovanosti studentů sociální pedagogiky o streetworku.
- Zjistit, zda studenti vnímají profesi streetworka jako smysluplnou.
- Analyzovat případné rozdíly mezi názory studentů 1. – 3. ročníku.
- Zjistit, zda by se dotazovaní studenti streetworku chtěli v budoucnu věnovat.

4.3 Volba typu výzkumu

Pro výzkum byl použit kvantitativní přístup – polostrukturovaný dotazník. Dotazník je jednou z nejfrekventovanějších metod získávání dat v pedagogickém výzkumu (Chráška, 2007, s. 163). Pomocí dotazníku lze získat velké množství informací za poměrně krátkou dobu. Vstupní část dotazníku obsahuje představení výzkumníka, ujištění respondenta o zajištění anonymity, pokyny k vyplnění dotazníku, poděkování a vysvětlení, k čemu dotazník slouží.

Druhá část dotazníku tvoří tři otevřené položky a šestnáct položek uzavřených. Otevřené (nestrukturované) položky respondentovi nenabízí žádnou odpověď a ponechávají mu volnost u vyjádření odpovědi. V uzavřených položkách respondent vybírá respondent z více možností (výběrové), nebo volí mezi možnostmi ano či ne (dichotomické).

4.4 Výzkumný vzorek

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 171 respondentů, kteří byli zvoleni záměrným výběrem. Výzkumný vzorek tvořili studenti sociální pedagogiky z Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a studenti z Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého.

Úvodní otázky v dotazníku výzkumný vzorek blíže specifikují. První otázka v dotazníku rozděluje výzkumný vzorek na studenty Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, nebo studenty Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Předpokládali jsme, že počty respondentů budou podobné. Tento předpoklad se ale nenaplnil.

Tabulka č. 1 – Jsem student:

Počet studentů	Absolutní četnost	Relativní četnost
Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně	139	81%
Cyrlometodějská teologická fakulta UP	32	19%
Celkový počet studentů	171	100%

Z analýzy výsledků vyplývá, že z celkového počtu respondentů (171) převažují studenti z Univerzity Tomáše Bati (81%) oproti respondentům z Cyrilometodějské fakulty UP

(19%). Ve druhé otázce jsme zjišťovali početní zastoupení ročníků ve struktuře dotazovaných. Na obou univerzitách byly zkoumány 1. – 3. ročníky bakalářského prezenčního studia. První ročník UTB je zastoupen 52 studenty, naopak první ročník CMTF je zastoupen pouze 16 studenty. Studenti 1. a 2. ročníku UTB se na výzkumu podíleli podobnou mírou (37% a 42%), menší procento sledujeme u zastoupení studentů 3. ročníku (21%).

Tabulka č. 2 – Rozdělení studentů po ročnících

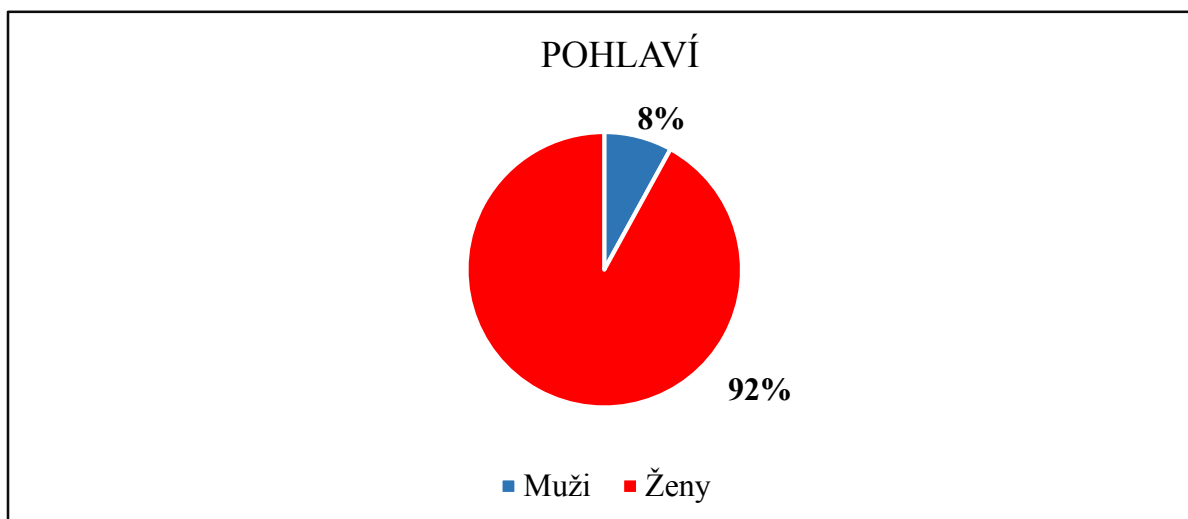
Ročník	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně		Cyrilometodějská teologická fakulta UP	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
1.	52	37%	16	50%
2.	58	42%	11	34%
3.	29	21%	5	16%
Celkem	139	100%	32	100%

Z celkového počtu 171 respondentů převažovaly ženy (92 %), oproti mužům (8%).

Tabulka č. 3 – Pohlaví

Pohlaví	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ženy	157	92%
Muži	14	8%
Celkem	171	100%

Graf č. 1 – Pohlaví

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Jednotlivé odpovědi na uzavřené otázky z dotazníku jsou znázorněny v tabulkách, k některým tabulkám jsou pro lepší přehlednost přiřazeny názorné grafy. V tabulce je vždy uvedena absolutní a relativní četnost. Otevřené otázky jsou popsány slovně, nejsou zde použity grafy ani tabulky.

5.1 Analýza výsledků

První tři otázky v dotazníku, které blíže specifikovaly výzkumný vzorek, jsou popsány v předchozí kapitole.

Otázka č. 3

Umíte ve zkratce popsat, co je streetwork a jaké je jeho poslání?

Na otevřenou otázku odpověděli všichni dotazovaní studenti. Někteří studenti v odpovědích uváděli více možností. Drtivá většina studentů ze všech ročníků streetwork definovalo jako *terénní sociální práci s klienty v jejich přirozeném prostředí*. Neznalost se projevila u některých studentů 1. ročníků, kteří na otázku nedokázali odpovědět a napsali *nevím* (4 studenti). V otevřené otázce se projevily rozdíly znalostí mezi ročníky. Pro ukázkou uvedeme pár příkladů:

Odpovědi studentů 1. ročníků:

1. *Práce s lidmi na ulici, bezdomovci a drogově závislími.*
2. *Terénní práce s fetišáky, prostitutkami, bezdomovci. Cílem je včasné podchycení problému a prevence.*
3. *Streetwork je pomáhající profese, jeho cílem je eliminovat škodlivé důsledky.*

Z odpovědí je zřejmé, že studenti mají pouze okrajové informace. Nejsou schopni popsat hlavní poslání streetworku. Z některých odpovědí vyplývá také to, že studenti nepoužívají odbornou terminologii.

Odpovědi studentů 3. ročníků:

1. *Streetwork je práce na ulici, např. s drogově závislými, streetworker neví, s kým ten den bude pracovat, ví pouze cílovou skupinu (např. lidé závislí na návykových látkách). Posláním je Harm reduction a Public health.*
2. *Jedná se o formu terénní sociální práce, cílem je pomoci osobám, které žijí rizikovým způsobem života (drogově závislí). Důležitá je anonymita, delegování na jiné sociální služby.*
3. *Úkolem je vyhledávat klienty v jejich přirozeném prostředí a informovat je o možnosti využití sociálních služeb. Úkolem je preventivní působení u těchto osob, minimalizace sociálních a zdravotních rizik. Jedná se o terénní sociální službu.*

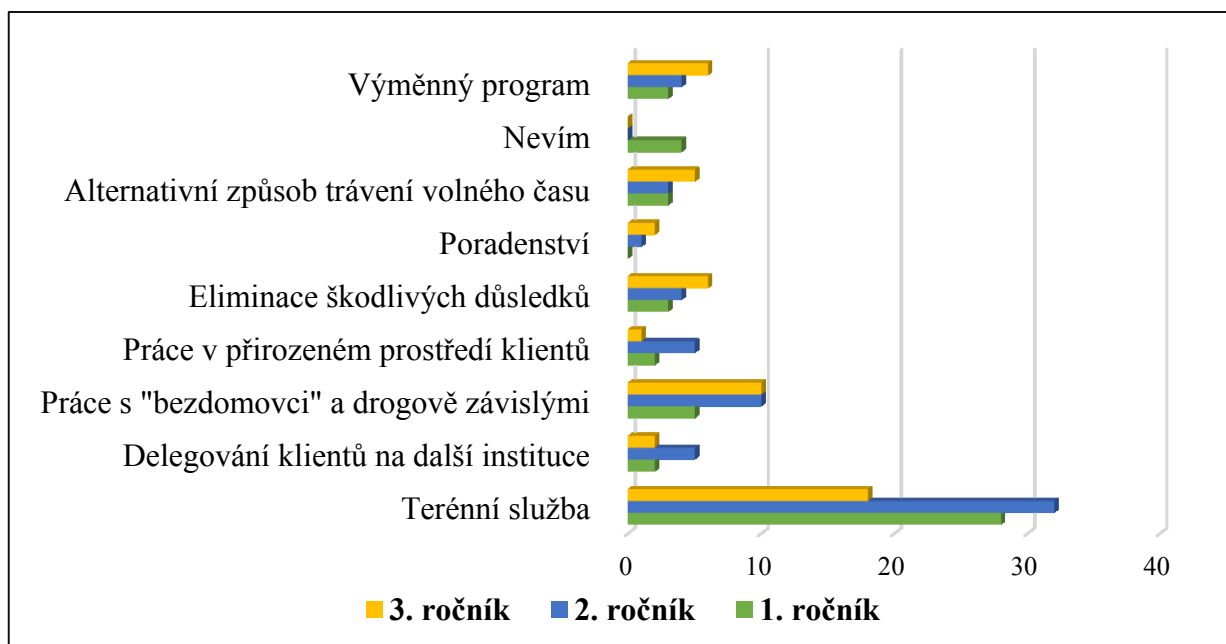
Jak vyplývá z uvedených příkladů odpovědí, studenti 3. ročníků mají o službě větší přehled. Jsou schopni popsat co to streetwork je i co je hlavním posláním této služby.

Pro lepší přehled si uvedeme tabulku, kde jsou popsány nejčastější odpovědi. K tabulce je přiřazen také graf.

Tabulka č. 4 – Co je streetwork a co je jeho poslání?

ODPOVĚDI	Četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Terénní služba	28	32	18
Delegování klientů na další instituce	2	5	2
Práce s "bezdomovci" a drogově závislými	5	10	10
Práce v přirozeném prostředí klientů	2	5	1
Eliminace škodlivých důsledků	3	4	6
Poradenství	0	1	2
Alternativní způsob trávení volného času	3	3	5
Nevím	4	0	0
Výměnný program	3	4	6

Graf č. 2 - Co je streetwork a jaké je jeho poslání?

Otázka č. 4

Setkal/a jste se během studia s problematikou streetworku?

Z analýzy výsledků vyplývá, že většina studentů odpovídá na otázku kladně. Více jak polovina studentů ve všech ročnících se s problematikou během studia setkala. Nejvyšší procento sledujeme u studentů 3. ročníků (88%).

Tabulka č. 5 - Setkal/a jste se během studia s problematikou streetworku?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Ano	50	43	30	74%	62%	88%
Ne	18	26	4	26%	38%	12%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 5

Měl/a jste možnost vykonávat streetwork v rámci povinné praxe během studia?

Obecně lze konstatovat, že většina dotazovaných studentů v této oblasti praxi vykonávat nechce. Nejmenší zájem o praxi vykonávanou v terénu mají studenti 3. ročníku (79%).

Tabulka č. 6 – Možnost praxe během studia

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Ano	3	6	4	4%	9%	12%
Ne, nevěděl/a jsem o tom	32	10	3	47%	14%	9%
Nechtěl/a jsem	33	53	27	49%	77%	79%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 6

Pokud jste na otázku č. 5 odpověděli ano, změnila praxe Váš názor na službu streetwork?

Šestá položka v dotazníku byla mířena pouze na ty studenty, kteří vykonávali praxi ve streetworku. Většinu z nich praxe bavila. S posláním streetworku souhlasí 67 % studentů 1. a 2. ročníků. Respondenti 3. ročníků s posláním souhlasí jen na 50%. **Pouze jeden student** odpověděl, že se jeho názor na streetwork po praxi změnil, jeho zkušenosti byly negativní.

Tabulka č. 7 - Změnila praxe Váš názor na službu streetwork?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
S posláním souhlasím	2	4	2	67%	67%	50%
Praxe mě bavila, dále neřeším	1	2	0	33%	33%	0%
Je mi to jedno	0	0	1	0%	0%	25%
S posláním nesouhlasím	0	0	1	0%	0%	25%
Celkem	3	6	4	100%	100%	100%

Otázka č. 7

Ve zkratce popište, jaká je náplň práce streetworkera

Někteří studenti ve své odpovědi uváděli více činností, které streetworker koná. Obecně lze říct, že většina studentů považuje za hlavní úkol streetworkera výměnu a sběr jehel. Další početnou položkou je poradenství, nebo prevence přenosných nemocí. U studentů 1. ročníků dominuje odpověď *výměna jehel*. Studenti 2. a 3. ročníků jsou schopni náplň práce terénního pracovníka popsat podrobněji.

Odpovědi studentů 1. ročníků:

1. *Výměna jehel, komunikace, radí cílovým skupinám, jak postupovat v různých situacích.*
2. *Pracuje s lidmi na ulici a snaží se je nějak „zaměstnat“.*
3. *Nábor, nalákání klientů do center, distribuce materiálu.*

Odpovědi studentů 2. ročníků:

1. *Streetworker poskytuje čisté jehly a další materiál (např. kondomy).*
2. *Streetworker motivuje narkomany ke změně životního stylu.*
3. *Rozdává materiál, který brání šíření nemocí.*

Odpovědi 3. ročníků:

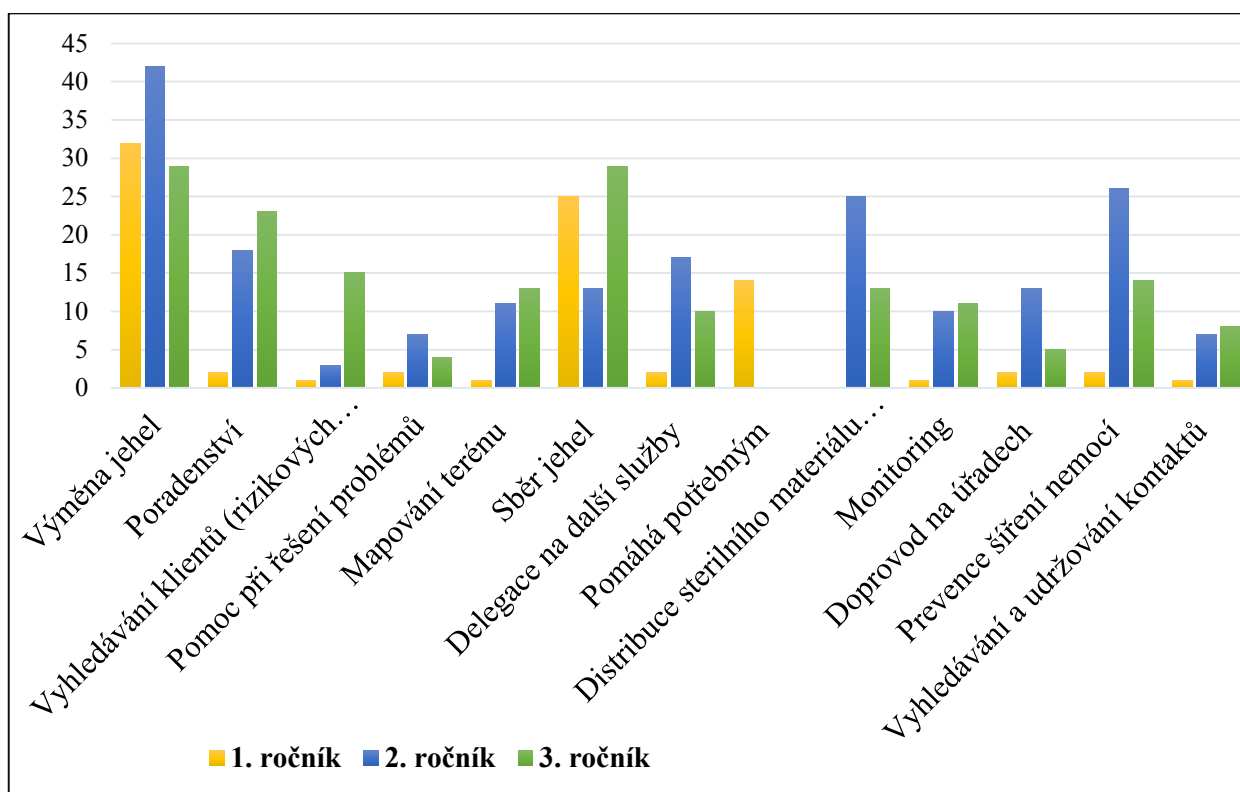
1. *Depistáž, monitoring, poradenství, distribuce HR materiálu, zapisování administrativy, informační servis, provádění testování.*
2. *Mapování terénu, vyhledávání klientů, práce s těmito klienty, poskytnutí sterilního materiálu.*

Pro lepší přehled uvedeme tabulku i graf.

Tabulka č. 8 - Ve zkratce popište, jaká je náplň práce streetworkera

ODPOVĚDI	Četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Výměna jehel	32	42	29
Poradenství	2	18	23
Vyhledávání klientů (rizikových skupin)	1	3	15
Pomoc při řešení problémů	2	7	4
Mapování terénu	1	11	13
Sběr jehel	25	13	29
Delegace na další služby	2	17	10
Pomáhá potřebným	14	0	0
Distribuce sterilního materiálu (mimo jehly)	0	25	13
Monitoring	1	10	11
Doprovod na úřadech	2	13	5
Prevence šíření nemocí	2	26	14
Vyhledávání a udržování kontaktů	1	7	8

Graf č. 3 - Ve zkratce popište, jaká je náplň práce streetworkera

Otázka č. 8

Jak vnímáte streetwork?

Respondenti vybírali z pěti možností. Většina z nich se přiklonila k odpovědi *pozitivně*, nejvyšší procento představují studenti prvních ročníků (68%). *Negativně* streetwork vnímá velmi malé procento studentů (2. ročník – 4%, 3. ročník – 3%). Žádný z respondentů ne zvolil odpověď *naprosto negativně* (0%).

Tabulka č. 9 - Jak vnímáte streetwork?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Pozitivně	46	35	16	68%	51%	47%
Spíše pozitivně	14	22	16	21%	32%	47%
Neutrálně	8	9	1	12%	13%	3%
Negativně	0	3	1	0%	4%	3%
Naprosto negativně	0	0	0	0%	0%	0%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 9**Víte, kde se ve Vašem okolí nachází pracoviště streetworku?**

Z analýzy je patrné, že většina studentů neví, kde se nejbližší pracoviště streetworku nachází. Největší neznalost prokázali respondenti prvních ročníků (82%). Naopak největší povědomí projevili studenti třetích ročníků (47%).

Tabulka č. 10 – Kde se nachází pracoviště streetworku?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Ano	12	29	16	18%	42%	47%
Ne	56	40	18	82%	58%	53%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 10**Je podle Vás streetwork přínosná služba pro společnost?****a) Pokud ano, proč?**

Většina studentů vnímá streetwork pozitivně. Nejpočetněji jsou zastoupeny položky *eliminace zdravotních a sociálních rizik* a položka *sterilní materiál*. Student prvního ročníku uvedl, že: *Streetworker je člověk, který pomáhá lidem se závislostmi, vyměňuje těmto lidem stříkačky atd., jeho posláním je, aby těmto lidem pomáhal a nenásilně je přiměl k tomu, aby něco změnili.*

Tabulka č. 11 - Je podle Vás streetwork přínosná služba pro společnost?

ODPOVĚDI	Četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník
ANO			
Druhá šance	5	0	2
Pomáhá potřebným	3	9	3
Eliminace zdravotních rizik	13	16	15
Eliminace sociálních rizik	10	13	13
Sterilní materiál	26	23	14
Prevence	23	17	10
Snižuje zdravotní rizika u uživatelů drog	9	3	11

b) Pokud ne, proč?

Někteří studenti uvedli také negativní odpovědi. Dva studenti považují práci streetworkera rizikovou a nebezpečnou prací. Tři studenti z druhého ročníku považují streetwork jako podporu závislých.

Student z druhé ročníku uvedl: *Streetwork by měl člověka závislosti zbavit, ne ho v tom podporovat a dávat mu čisté jehly.* Další uvedl, že si za situaci lidé mohou sami, práce streetworkerů jim nepomáhá, akorát si zvyknou na to, že jim někdo donese jehly.

Tabulka č. 12 - Je podle Vás streetwork přínosná služba pro společnost?

ODPOVĚDI	Četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník
NE			
Riziková práce	1	1	0
Podpora závislých	0	3	0

Otázka č. 11

Představte si situaci, kdy na ulici potkáte partu mladých kluků, kteří kouří cigarety. Streetworker se rozhodne nabídnout této partě čisté filtry na balení cigaret nebo na balení cigaret z trávy – „jointů“. Souhlasíte s tímto rozhodnutím?

Touto otázkou byli respondenti uvedeni do situace, kdy se měli rozhodnout, zda s počínáním streetworkera souhlasí nebo ne. Streetworkeré na ulici svým klientům nabízí čistý materiál, aby předcházeli zdravotním a sociálním rizikům. Z tabulky vyplývá, že jen velmi malé procento (1. ročník - 4%, 2. ročník - 4%) studentů *absolutně* souhlasí s tímto počínáním, 3. ročníky nesouhlasí vůbec (0%). Odpověď *ano* volili všichni studenti velmi podobně (1. ročník - 31%, 2. ročník - 36%, 3. ročník - 38%). S reakcí streetworkera nesouhlasí 29% respondentů 1. a 2. ročníků, 35% studentů ze 3. ročníků. Radikálně se k situaci postavilo 6% studentů 1. ročníku, 4% studentů 2. ročníku, 3% 3. ročníku.

Tabulka č. 13 – Situace na ulici

	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Absolutně ano	3	3	0	4%	4%	0%
Ano	21	25	13	31%	36%	38%
Nevím	20	18	8	29%	26%	24%
Ne	20	20	12	29%	29%	35%
Absolutně ne	4	3	1	6%	4%	3%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 12

Věděli jste, že streetworkeři svým klientům poskytují materiál harm reduction (čisté jehly, vatové tampony, náplasti, čistou vodu pro namíchání nové dávky, kondomy, desinfekční tampony)?

Všechny ročníky mají velmi dobré povědomí o tom, co streetworker klientům poskytuje. Procenta s ohledem na ročníky se téměř neliší (82%, 87%, 88%). Nejvyšší nevědomost prokázaly první ročníky, kde 18% studentů volilo odpověď *ne*.

Tabulka č. 14 – Harm reduction

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Ano	56	60	30	82%	87%	88%
Ne	12	9	4	18%	13%	12%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 13

Považujete za správné klientům tento materiál poskytovat?

Otázka navazuje na otázku č. 12, která zjišťovala, zda mají studenti povědomí o distribuci sterilního materiálu klientům. Položka č. 13 zjišťuje, zda studenti považují za správné tento materiál distribuovat. Nejčastěji studenti odpovídali *ano* (66%, 59%, 56%). Pouze malá část studentů s distribucí *absolutně nesouhlasí* a nepovažuje za správné materiál klientům podávat (jedná se o 6% studentů 3. ročníku).

Tabulka č. 15 - Považujete za správné klientům tento materiál poskytovat?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Absolutně ano	12	17	8	18%	25%	24%
Ano	45	41	19	66%	59%	56%
Nevím	8	7	4	12%	10%	12%
Ne	2	3	1	3%	4%	3%
Absolutně ne	1	1	2	1%	1%	6%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 14

Souhlasíte s tím, že streetworker tento materiál harm reduction poskytuje bezplatně i těm klientům, kteří si tento materiál nevyžádají?

Tato položka navazuje na předchází dvě otázky č. 12 a 13. Z tabulky vyplývá, že většina studentů souhlasí s bezplatným poskytováním uvedeného materiálu. *Ano* odpovědělo 49% studentů 1. ročníku, 59% studentů 2. ročníku, 47% studentů 3. ročníku.

Tabulka č. 16 – Bezplatné poskytování harm reduction

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Absolutně ano	7	6	2	10%	9%	6%
Ano	33	41	16	49%	59%	47%
Nevím	13	10	8	19%	14%	24%
Ne	13	10	8	19%	14%	24%
Je mi to jedno	2	2	0	3%	3%	0%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 15

Myslíte si, že streetwork eliminuje sociální rizika?

Odpovědi na otázku dokazují, že většina studentů souhlasí s posláním streetworku a vidí v něm nástroj, který eliminuje sociální rizika. Jak z tabulky vyplývá, naprostá většina respondentů odpověděla na otázku kladně (*Ano, proto služba funguje* – 1. ročník -35%, 2. ročník -41%, 3. ročník - 41%; *spíše ano* – 1. ročník - 47%, 2. ročník - 48%. 3. ročník - 50%). Pouze jedno procento studentů 2. ročníku *absolutně nesouhlasí*.

Tabulka č. 17 - Myslíte si, že streetwork eliminuje sociální rizika?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Ano, proto funguje	24	28	14	35%	41%	41%
Spíše ano	32	33	17	47%	48%	50%
Nevím	7	5	2	10%	7%	6%
Ne	5	2	1	7%	3%	3%
Absolutně ne	0	1	0	0%	1%	0%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 16

Je podle Vás tato služba pro drogově závislé adekvátní, či ji vnímáte jako podporu?

Drtivá většina respondentů vnímá streetwork jako adekvátní službu pro drogově závislé. Studenti prvních, druhých i třetích ročníků jsou více než v 80% přesvědčeni, že je služba adekvátní. Poměrně vysoké procento studentů nemá na problematiku vlastní názor (9% studentů 1. a 3. ročníku, 13% studentů 2. ročníku). Odpověď *podpora závislých* zvolilo překvapivě 6% studentů 2. ročníku.

Tabulka č. 18 - Je streetwork adekvátní služba či podpora?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Služba je adekvátní	60	56	30	88%	81%	88%
Nevím	6	9	3	9%	13%	9%
Podpora závislých	2	4	1	3%	6%	3%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 17

Je podle Vás streetwork smysluplná profese?

Odpovědi se opět pohybují v kladné části tabulky. Respondenti nejčastěji volili odpověď *ano* (1. ročník - 66%, 2. ročník - 55%, 3. ročník - 56%), nebo *absolutně ano* (1. ročník - 24%, 2. ročník - 25%, 3. ročník - 29%). Čtyři procenta studentů druhého ročníku zvolily odpověď *ne*.

Tabulka č. 19 - Je podle Vás streetwork smysluplná profese?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Absolutně ano	16	17	10	24%	25%	29%
Ano	45	38	19	66%	55%	56%
Nevím	5	10	4	7%	14%	12%
Ne	2	3	1	3%	4%	3%
Absolutně ne	0	1	0	0%	1%	0%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

Otázka č. 18**Chtěl/a byste pracovat jako streetworker?**

V této tabulce dominují napříč ročníky záporné odpovědi. Jen velmi málo studentů má zájem v budoucnu vykonávat práci streetworkera. Pouze 24% studentů prvních ročníků odpovědělo *ano*. Drtivá většina studentů 3. ročníku odpověděla *ne* (91%).

Tabulka č. 20 - Chtěl/a byste pracovat jako streetworker?

ODPOVĚĎ	Absolutní četnost			Relativní četnost		
	1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Ano	16	9	3	24%	13%	9%
Ne	52	60	31	76%	87%	91%
Celkem	68	69	34	100%	100%	100%

5.2 Shrnutí a vyhodnocení výsledků šetření

Na počátku empirické části byly v návaznosti se zadáním bakalářské práce vytyčeny tyto výzkumné otázky:

- Jaká je míra informovanosti studentů sociální pedagogiky o streetworku?
- Jak vnímají studenti sociální pedagogiky profesi streetworkera?
- Jaká je ochota mezi dotazovanými studenty se streetworku v budoucnu věnovat?

První výzkumná otázka se zaměřuje na míru informovanosti studentů o streetworku. Toto zjištění považujeme za zásadní. Nedostatek informací o službě může studentům zkreslit představy o náplni práce a formovat jejich nesprávný názor na ni. Pozitivním zjištěním je, že velká část studentů je o streetworku velmi dobře informovaná. Výsledky vyplývají z otázek, které se zaměřují na znalosti studentů o streetworku. Tato znalost byla prověřována např. v otevřených otázkách, kde studenti vlastními slovy popisovali, *co je to streetwork a jaké je jeho poslání*, nebo *náplň práce streetworkera* (otázka č. 3 a 7). Ve většině případů studenti byli schopni popsat, co to streetwork je a čím se zabývá. Rozdíly ve znalostech pozorujeme napříč ročníky. Zatímco studenti prvních ročníků nejčastěji uváděli krátké povrchní odpovědi, studenti 3. ročníků byli schopni uvést více informací. Dalším pozitivním zjištěním je, že studenti ví o distribuci materiálu harm reduction (otázka č. 12). Vysoké procento respondentů považuje tuto skutečnost za správnou a souhlasí s tím, že je materiál všem klientům poskytován bezplatně (viz tabulka č. 15).

Druhá výzkumná otázka zjišťuje, jak studenti sociální pedagogiky vnímají profesi streetworkera. Většina vnímá profesi velmi pozitivně (viz tabulka č. 9). Vyjádřit svůj názor měli studenti možnost v otevřené otázce č. 10, *zda je streetwork přínosná služba pro společnost*. Odpovědi byly opět většinou pozitivního charakteru. Respondenti streetwork vnímají jako službu, která *pomáhá lidem, kteří si zvolili jiný způsob života, aby se svým způsobem života neničili a chránili své zdraví*. Dále ve službě vidí velké plus pro společnost, jelikož je to prostředek pro eliminaci přenosných chorob (žloutenka, HIV) *a na veřejných místech (parky, hřiště) se naválejí použité stříkačky*. Streetworker byl často uváděn jako osoba, která si u svých klientů musí zajistit respekt a důvěru a ukázat klientům jinou alternativní cestu k lepšímu.

Našli se i takoví respondenti, kteří s posláním streetworku nesouhlasí (viz tabulka č. 18). Tito studenti nevnímají službu jako přínos pro společnost, ale naopak jako podporu závislých. Distribuce sterilního materiálu je pro ně neakceptovatelná. Jeden z respondentů uve-

dl: *Akorát si zvyknou na to, že jim někdo poskytne čisté jehly, to je vše.* Další negativa spatřují také v tom, že je streetwork nebezpečná a riziková práce.

Čtvrtá výzkumná otázka zjišťuje, jaká je ochota studentů profesi streetworkera vykonávat. Zajímavé je, že studenti 1. ročníků, kteří o streetworku nemají takové povědomí jako studenti 3. ročníků, mají větší zájem tuto profesi vykonávat. S větší informovaností o problematice naopak klesá zájem věnovat se tomuto povolání. (viz tabulka č. 20).

Drtivá většina studentů profesi vykonávat nechce. Neochota může pramenit z toho, že 92% výzkumného vzorku tvoří ženy. Vzhledem k cílové skupině streetworku lze konstatovat, že je práce vhodnější pro muže. Tento postoj může vycházet také z pohledu společnosti na výkon této profese. Cílovou skupinou jsou lidé drogově závislí, kteří jsou většinou společností odsuzováni. Z toho důvodu je i práce streetworkera, jakožto osobě, která těmto lidem pomáhá, nedoceněna.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak jsou studenti oboru sociální pedagogika o streetworku informováni a jaký na něj mají názor. Z analýzy vyplynulo, že jsou studenti o službě velmi dobře informováni a vnímají ji jako smysluplnou profesi. Většina dotazovaných streetwork vnímá jako prostředek, který společnost chrání od nežádoucích sociálních a zdravotních rizik, která jsou spojena s užíváním drog. Setkávali jsme se také s názory, že je streetwork „druhá naděje“ pro ty, kteří se ocitli na dně, ale nemají dostatek síly a motivace, aby se z něj odrazili zpět.

Zajímavé je, že velmi malá část studentů projevila zájem v této oblasti pracovat. I když jsou přesvědčeni o tom, že má práce smysl, většinová část studentů práci vykonávat nechce. Tento výsledek vnímám jako možný budoucí problém. V dnešní společnosti se profese streetworkera stává stále potřebnější se stoupajícím počtem drogově závislých. I když společnost práci někdy odsuzuje, použité jehly z parků samy nezmizely a procento nakažených přenosnými nemocemi také není samo sebou. Práce streetworkerů je pro nás důležitá, ať už chceme nebo ne.

Jedním z možných důvodů, proč studenti práci nechtějí vykonávat, může být právě nesouhlas společnosti. Ačkoliv je práce streetworkerů důležitá nejen pro samotné klienty, ale také právě pro společnost. Práce je nedoceňovaná. Z mého pohledu je to způsobeno i tím, že se o streetworku příliš nemluví. Sama jsem se setkala s lidmi v mém okolí, kteří netuší, co to streetwork je a co je jeho poslání. Drtivá většina lidí má streetwork za službu, která „mění feťákům jehly“ a tím je podporuje v závislosti. Doporučovala bych, aby se pracovníci streetworku více angažovali a propagovali tak, aby lidé měli povědomí o tom, co dělají a jaké mají výsledky v jejich práci. Přínosná by mohla být větší medializace a spolupráce se školami.

Významným krokem by byla větší informovanost žáků základních a středních škol, čímž by se do problematiky zapojili nejen sami studenti, ale také jejich rodiče. Každá rodina plní z hlediska společnosti několik funkcí – např. biologické, sociální, psychologické nebo ekonomické. Pokud není některé z těchto funkcí plněna, může se rodina stát zdrojem vzniku či rozvoje psychických problémů a následně sociálně patologických jevů. Problém drog se netýká pouze streetworku nebo škol, ale především právě rodinného zázemí. Streetworkeré jsou jen prostředníci, kteří se snaží závislosti předejít, minimalizovat důsledky užívání

drog, nebo motivovat a podporovat klienty k léčbě. Na prvním místě je ale rodina. S větší informovaností rodičů by se mohl změnit názor společnosti na streetwork k lepšímu.

Na tento výzkum by mohlo navázat další výzkumné šetření, které by zkoumalo, z jakého důvodu studenti tuto profesi vykonávat nechtějí a jaké změny by vedly k tomu, aby se jejich názor změnil. Výsledky by mohly napomoci větší motivaci studentů v této oblasti pracovat.

Analýza dotazníkového šetření prokázala míru informovanosti studentů oboru sociální pedagogiky o streetworku. Vyzkoumala také názor studentů na tuto službu. Cíl bakalářské práce byl tedy splněn.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ANDRYSOVÁ, Pavla, Jana MARTINCOVÁ a Vendula MACHÁČKOVÁ. *Profesní kontext sociální pedagogiky: motivace studentů k výkonu*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2014. ISBN 978-80-7454-464-4.
2. BEDNÁŘOVÁ, Z., PELECH, L. *Sociální práce na ulici*. Brno: DOPLNĚK, 2000, s. 106. ISBN 80-7239-048-1.
3. BEDNÁŘOVÁ, Zdena a Lubomír PELECH. *Slabikář sociální práce na ulici: supervize, streetwork, financování*. Brno: Doplněk, 2003. Co, jak, proč?. ISBN 80-7239-148-8.
4. HAVRDOVÁ, Zuzana a Martin HAJNÝ. *Praktická supervize: průvodce supervizí pro začínající supervizory, manažery a příjemce supervize*. Praha: Galén, c2008. ISBN 978-80-7262-532-1.
5. HRONCOVÁ, Jolana, Anna HUDECOVÁ a Tatiana MATULAYOVÁ. *Sociální pedagogika a sociální práce*. Vyd. 2. V Banské Bystrici: Pedagogická fakulta UMB v Banské Bystrici, 2001. 298 s. ISBN 80-8055-476-5.
6. HRONCOVÁ, Jolana, Ingrid EMMEROVÁ a Blahoslav KRAUS. *K dějinám sociální pedagogiky v Evropě*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, 2008. ISBN 978-80-7414-072-3.
7. CHRÁSKA, Miroslav a Ilona KOČVAROVÁ. *Kvantitativní design v pedagogických výzkumech začínajících akademických pracovníků*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, 2014. ISBN 978-80-7454-420-0.
8. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016. ISBN 978-80-247-5326-3.
9. JEDLIČKA, R., KLÍMA, P. Aktuální otázky terénní sociálně pedagogické práce s neorganizovanými skupinami dětí a mládeže. *Pedagogika, časopis o vzdělávání a výchově*. 2004, 1, s. 4-18. ISSN 0031-3815.
10. KALINA, Kamil et al., 2003. *Drogy a drogové závislosti, 1. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-05-6.
11. KALINA, Kamil et al., 2003. *Drogy a drogové závislosti, 2. Mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-05-6.

12. KLÍMA, P. K epistemologickým a metodologickým zdrojům sociální pedagogiky. *Ethum*, 1993
13. KLÍMA, Petr. Kontaktní práce: antologie textů České asociace streetwork. 2. vyd. Praha: Česká asociace streetwork, 2009. ISBN 978-80-254-4001-8.
14. KOTOVÁ, Helena, KREBS Michal, KUNC Stanislav a STRNAD Martin. STREETWORK!: dobrá praxe 2015 : české a zahraniční zkušenosti z práce v nízkoprahových sociálních službách. Praha: Česká asociace streetwork o.s., 2015. ISBN 978-80-905069-3-0.
15. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
16. KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
17. MAROON, Istifan, Oldřich MATOUŠEK a Hana PAZLAROVÁ. *Vzdělávání studentů sociální práce v terénu: model pro supervizi*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1307-9.
18. MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
19. MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-x.
20. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
21. MOLLENHAUER, Klaus. *Einführung in die Sozialpädagogik: Probleme und Begriffe der Jugendhilfe*. 5., ergänzte Aufl. Weinheim: Beltz, 1993.
22. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice: *bílá kniha*. Praha: Tauris, 2001. ISBN 80-211-0372-8.
23. PEŠEK, Roman a Ján PRAŠKO. *Syndrom vyhoření: jak se prací a pomáháním druhým nezničit: pohledem kognitivně behaviorální terapie*. V Praze: Pasparta, 2016. ISBN 978-80-88163-00-8.
24. PETROŠ, Ondřej, ed. *Poziční dokument o drogách, věznicích a harm reduction*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2006. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-76-5.

25. PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
26. PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.
27. RHODES, Tim. *Terénní práce s uživateli drog: zásady a praxe*. Boskovice: Albert, 1999. SCAN. ISBN 80-85834-71-5.
28. SLAVÍK, Milan. *Vysokoškolská pedagogika*. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4054-6.
29. TOŠNER, J., TOŠNEROVÁ, T. *Burn-out Syndrom: Syndrom vyhoření*. Brno: Hestia, 2002; s. 4.
30. ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-36-9.
31. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

Internetové zdroje

32. ČIS. Český institut pro supervizi: *Co je supervize* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <https://www.supervize.eu/o-supervizi/co-je-supervize/>
33. *Drogy - info: Glosář pojmů* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/publikace/glosar/?g=108>
34. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/>
35. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/>
36. *Národní ústav odborného vzdělávání* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://www.nuov.cz/>
37. ONYX Zlín O.P.S.: *Poskytované služby* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <http://www.os-onyx.cz/kontakti-centrum/poskytovane-sluzby/>
38. *Streetwork: Co je streetwork* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <https://www.streetwork.cz/>

39. *Univerzita Palackého v Olomouci: Obory* [online]. [cit. 2018-04-25]. Dostupné z: <https://obory.upol.cz/nc/obor/socialni-pedagogika/>
40. *Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně: Studijní obor Specializace v pedagogice, studijní obor sociální pedagogika* [online]. [cit. 2018-04-26]. Dostupné z: <http://www.utb.cz/fhs/chci-studovat/studijni-program-specializace-v-pedagogice-studijni-obor-4>
41. Výroční zpráva o stavu ve věcech drog pro Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Česká republika. Praha: Úřad vlády ČR, 2002-. ISBN 978-80-7440-200-5. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz>

Zákony

42. ČESKO, 1998. Zákon č. 111 ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3146>
43. ČESKO, 2006. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. *In: Sbíрка zákonů České republiky*. Dostupné také z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=4883>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČAS	Česká asociace streetwork
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
HIV	Vir, který patří do skupiny retroviry, které způsobují nemoc AIDS
AIDS	<i>Acquired Immune Deficiency Syndrome</i> (=Syndrom získaného selhání imunity)
HR	Harm reduction
ITP	Indigentní terénní pracovník
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
UPOL	Univerzita Palackého Olomouc
UTB	Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 – Jsem student:	43
Tabulka č. 2 – Rozdělení studentů po ročnících	44
Tabulka č. 3 – Pohlaví	44
Tabulka č. 4 – Co je streetwork a co je jeho poslání?	46
Tabulka č. 5 - Setkal/a jste se během studia s problematikou streetworku?.....	47
Tabulka č. 6 – Možnost praxe během studia	48
Tabulka č. 7 - Změnila praxe Váš názor na službu streetwork?.....	48
Tabulka č. 8 - Ve zkratce popište, jaká je náplň práce streetworkera.....	49
Tabulka č. 9 - Jak vnímáte streetwork?	50
Tabulka č. 10 – Kde se nachází pracoviště streetworku?	51
Tabulka č. 11 - Je podle Vás streetwork přínosná služba pro společnost?.....	51
Tabulka č. 12 - Je podle Vás streetwork přínosná služba pro společnost?.....	52
Tabulka č. 13 – Situace na ulici	53
Tabulka č. 14 – Harm reduction	53
Tabulka č. 15 - Považujete za správné klientům tento materiál poskytovat?.....	54
Tabulka č. 16 – Bezplatné poskytování harm reduction.....	54
Tabulka č. 17 - Myslíte si, že streetwork eliminuje sociální rizika?	55
Tabulka č. 18 - Je streetwork adekvátní služba či podpora?	55
Tabulka č. 19 - Je podle Vás streetwork smysluplná profese?	56
Tabulka č. 20 - Chtěl/a byste pracovat jako streetworker?.....	56

SEZNAM GRAGŮ

Graf č. 1 – Pohlaví	44
Graf č. 2 - Umíte ve zkratce popsat, co je streetwork a jaké je jeho poslání?	47
Graf č. 3 - Ve zkratce popište, jaká je náplň práce streetworkera	50

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P1: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Kateřina Pagáčová a jsem studentka třetího ročníku bakalářského studia oboru sociální pedagogiky na Univerzitě Tomáše Bati. Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila **Názory studentů oboru sociální pedagogiky na streetwork**. Tímto bych Vás chtěla požádat, zda byste mi mohli vyplnit pár otázek v anonymním dotazníku týkajících se právě tohoto tématu.

U uzavřených otázek odpověď kroužkujte, u otevřených odpověď doplňte.

Za vyplnění dotazníku Vám děkuji.

1. Jsem student/ka:
 - a) Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
 - b) Cyrilometodějská teologická fakulta v Olomouci

2. Jsem student/ka
 - a) 1. ročníku
 - b) 2. ročníku
 - c) 3. ročníku

3. Umíte ve zkratce popsat, co je to streetwork a jaké je jeho poslání?
.....
.....
.....

4. Setkal/a jste se během studia s problematikou streetworku?
 - a) ano
 - b) ne

5. Měl/a jste možnost vykonávat streetwork v rámci povinné praxe během studia?
 - a) ano
 - b) ne, protože jsem nevěděl/a, že v této oblasti praxi mohu vykonávat
 - c) ne, v této oblasti jsem praxi vykonávat nechtěl/a

6. Pokud jste na **otázku č. 5** odpověděli ano, změnila praxe Váš názor na službu streetwork?
 - a) Praxe mě bavila, s posláním streetworku souhlasím
 - b) Praxe mě bavila, dál to neřeším
 - c) Je mi to jedno, potřeboval/a jsem splněné hodiny na praxi
 - d) Změnilo to můj názor, s posláním nesouhlasím

7. Ve zkratce popište, jaká je náplň práce streetworkera:

.....
.....
.....

8. Jak vnímáte streetwork?

- a) Pozitivně, pomáhá lidem, kteří potřebují
- b) Spíše pozitivně
- c) Neutrálně, moc o tom nevím
- d) Negativně
- e) Naprosto negativně, je to podpora drogově závislých

9. Víte, kde se ve Vašem okolí nachází pracoviště streetworku?

- a) Ano
- b) Ne

10. Je podle Vás streetwork přínosná služba pro společnost?

- a) Pokud ano, proč?

.....
.....

- b) Pokud ne, proč?

.....
.....

11. Představte si situaci, kdy na ulici potkáte partu mladých kluků, kteří kouří cigarety.

Streetworker se rozhodne nabídnout této partě čisté filtry na balení cigaret nebo na balení cigaret z trávy – „jointů“. Souhlasíte s tímto rozhodnutím?

- a) Absolutně ano
- b) Ano
- c) Nevím
- d) Ne
- e) Absolutně ne

12. Věděli jste, že streetworkeri svým klientům poskytují materiál harm reduction (čisté jehly, vatové tampony, náplasti, čistou vodu pro namíchání nové dávky, kondom, dezinfekční tampon)?

- a) Ano
- b) Ne

13. Považujete za správné klientům tento materiál poskytovat?
- a) Absolutně ano
 - b) Ano
 - c) Nevím
 - d) Ne
 - e) Absolutně ne
14. Souhlasíte s tím, že streetworker tento materiál harm reduction bezplatně poskytuje i těm klientům, kteří si tento materiál nevyžádají?
- a) Absolutně ano
 - b) Ano
 - c) Nevím
 - d) Ne
 - e) Je mi to jedno
15. Myslíte si, že streetwork eliminuje sociální rizika?
- a) Ano, právě proto streetwork funguje
 - b) Spíše ano
 - c) Nevím
 - d) Ne
 - e) Absolutně ne
16. Je podle Vás tato služba pro drogově závislé adekvátní, či ji vnímáte jako podporu?
- a) Služba je adekvátní, pomáhá lidem, kteří to potřebují a chrání společnost od zdravotních a sociálních rizik
 - b) Nevím
 - c) Streetwork je podpora drogově závislých, nesouhlasím s jeho posláním
17. Je podle Vás streetwork smysluplná profese?
- a) Absolutně ano
 - b) Ano
 - c) Nevím
 - d) Ne
 - e) Absolutně ne
18. Chtěl/a byste pracovat jako streetworker?
- a) Ano
 - b) Ne
19. Pohlaví:
- a) Muž
 - b) Žena